

સુધરેલ
વર્નાક્યુલર ટેકસ્ટ બુક.

તૈયાર કરે

ત્રીજી ચોપડીના

જેની અંદર અર્થ; કવિતાની સમજૂતી; પ.
સવાલ તથા સાર; ભૂગોળના સવાલ; પાઠવાર
અધરા શબ્દો તથા ભેદાક્ષર; ફિલ;
ધાત; વગેરે.

રચનાર—મેસર્સ. સી. ડી. શાહ. એન્ડ કો.

સુતરું ઠેકાણું—શાહપોર—મુરત.

પ્રસિદ્ધ કર્તા—C. M. Shah.

પ્રસિદ્ધ કરવાનું ઠેકાણું—શાહપોર—મુરત.

આ પુસ્તક સર્વ ૧૮૬૭ના રૂબા આકટ મુજબ રજીસ્ટર કરાવ્યું છે

છાપનાર:—નારાયણરાવ લક્ષ્મણરાવ તીકમ.

છાપવાનું ઠેકાણું—'શંકર' પ્રી. પ્રેસ ચૌરાના પુલપર—મુરત.

સને ૧૯૨૩] કિંમત રૂ. ૦-૫-૦. [સંવત ૧૯૭૯.

૨૦૮૪૨

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી ગ્રંથોશિલ્પ સંગ્રહ

ક્ર.સં. ૧૮૬૫-૧૯૨૫

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાયિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૦૮૪૨ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ ગીત ગોવિંદા સ્તવ

વિષય મ ૩૫૩:૮૪૪:૬-:૨૫

મેસર્સ. સી. ડી. શાહ એન્ડ કો. કૃત
ત્રીજી ચોપડીના અર્થ.

પાઠ ૧.	પુરો જણાવાય તે	ઉતાવળે આંખા ન પાકે=
આળપોથી=નાના છોક- રાંને બણવાની ચોપડી	વાર્તા=વાત	ધણી ઝડપ કરવાથી
મૂળાક્ષર=રવર અને વ્યંજન	બોધ=શિખામણુ	કામ થાય નહિ
આરાખડી=પદ	ખારીક=ઝીણી	ધ્યાન=ચિત્ત; મન
રમુજી=ગમત આપનાર	મુકાબલો=સરખામણી	ખાતરી=ભરોસો
લાભ=ફાયદો	જૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો	પોપટીકં=કપલકાઈ;
જોડાક્ષર=જોડેલા અક્ષર	અધિકારી=કુપરી	સમજ વગરનું
જ્ઞાન=સમજ; જ્ઞાન	માહિતી=ખબર	જુની ચોપડી=પાછલી
જોગ=લાયક	રસીલી=ગમત ભરેલી	ચોપડી; ખીજ, પહેલી
હકીકત=વાત	સંબંધી=વિષે; આપત	આળપોથી.
સરસ=સારી; મનને	સારી=રૂડી	સાર-(૧) બણવામાં
પસંદ પડે એવી	નમુના=નકલ	ઉતાવળ કરવી નહિ. (૨)
ઉમંગથી=હોંસથી	નજર કરો=ધ્યાન આપો;	જે વાત વાંચવામાં આવે
ચિત્રો=ચિત્રામણુ; છબી	વિચારો	તે ખરી છે કે ખોટી
આનંદ=ખુશી	સામાન્ય=રોજ વપરાશ-	તેની જાતે માહિતી
હોશિયારી=ખબરદારી	માં આવતી	મેળવવી,
વાચક=એક અથવા વધારે	વર્ણન=વિગતવાર કહેવું	પાઠ ૨. ભાગ ૧.
શબ્દો મળીને મનમાં	તે; ધ્યાન	લિપિ=ભાષા
ધારેલો વિચાર જેથી	તોળવાચકોએ; તોડવા	સિવાય=વગર
	સોદો=માલ; ચીજ	બ્રાહ્મણી=માળબોધ
	છેતરાશો=ઠગાશો	જુના=પહેલાંના

પાંડો=વિદ્વાન; ધણું
 ભણેલા
 માથુ=કેપડો ભાગ
 અક=આકડા
 અનુસ્વાર=મીડું
 વિસર્જ=કંઈક હકારનો
 હચાર થાય એવું
 ચિર્ન; અક્ષરની જોડે
 એ માડાં મૂકવાં તે
 પ્રમાણે=મુજબ
 પાઠ ૨. લઘાગ ૨.
 નીપજે=આપ
 લહીઓ=સારા અક્ષરનો
 લખનાર
 લપટાવું=ફસાઈ પડવું
 લાલચ=લોભ
 નર્થા=રોમ વગરના
 જાતે=પોતે
 અદા=ભરોસો; વિશ્વાસ
 ઉઘોમો=મહેનત
 ચેન=સુખ; નિરાંત
 ઠાંક=ડોળ; ભપકો
 ફક્કડ=સહેલાણી, છેલ
 ખાલી=નકામો; ફેકટ

અનુક્રમ=અધરતું
 અસલ=અમાઉ
 વિદ્યાભ્યાસ=મણવું તે
 ઝાઝો=ધણે
 મેળની=સરખાવી
 પાઠ ૩
 ટટું=નાનો ઘેરો
 પગર=હાટ; ચૌકું
 દોરે=લગામ પકડીને
 આગળ ચાલે
 જો=છે
 હડહડતો=પુરેપુરો
 કળિયુગ=અનાય વખત
 દૂર=છેટે
 બુમ=હાંક
 બુદ્ધિ=અકલ
 ફરી ગઈ=જતી રહી
 રાગનાં કુંવર જેવા=
 કામળ
 ખરે ખપોરે=મધ્યાનકાળે
 હિંડાડે=ચલાવે
 અર્ધપાન=ધરડો; વૃદ્ધ
 શરમાઈ=લજવાઈ
 જોસખધ=જોગથી

શ્રાવક=જૈનધર્મ માનનાર
 સંધ=જનકાળેનાનું ટોળું
 ઘાનટી=ત્યા વગરનો;
 નિર્દય
 ભાર=વજન, બોલે
 વીખરાઈ જશે અકવાઈ
 જશે
 ખબે=ખાધે
 વખતસર=ખાતરવખતે
 પૂલ=નદી કે ખાડી પરથી
 જવા અવવાને માટે
 બાધેત્રો રસ્તો
 તોફાન=મરતી
 શીક મોઢે=લીલે મોઢે;
 દીલગીર ચરેરે
 પગ્તાયા=દીલગીર થયા
 સલાહ=વિચાર
 દશા=હાલ; હાલન; સ્થિતિ
 સાર=આપ બુદ્ધિએ
 જયજયકાર, પરબુદ્ધિએ
 પ્રલયકાર, માટે આપણી
 પોતાની બુદ્ધિ પ્રમાણે
 ચાલવું પણ આપણી
 બુદ્ધિ ખરે રસ્તે દોરવે

છે કે ખોટા તેના વિચાર
કરવો.

પાઠ ૪.

ધણીધણિઆણી=ઓ
પુરુષ
ધન્યભક્તિ=ધન્યરતું
ભગ્ન

ગાળતાં=ગુભાવતાં; કાઢતાં
નરસિંહ ચોદશ=વેશાખ
સદ ચોદશ
રુપ=દેખાવ; શેખા;
ખુબસુરતી
ભંડાર=ખખનો
વાણીથી=ખોલથી
પેદા=ઉત્પન્ન

ગુજરી ગયા=મરી ગયા
છેરવા=ખોટા કરવા
મા પર આવી પડયું=
માને માથે પડયું
સ્વભાવ=ખાસીયત
સલાહ=વિચાર
મદદ=આસરો
અસર=લાગણી
પરમજી=પારકાના પર

ઉપકાર કરનાર
નીવડગો=નીકળ્યો
અભ્યાસ=મહાવરો; મં-
ડયા રહેવું તે
શિક્ષા=મહેતાજી; ગુરુ
મનીનો=જલ્દી; ખારો.
નાની મોટી=સહેલી
આત=વિપય
મંદે=ચાહે
માફું=ખોટું
સાંદ=આખલો; ગોધો
પકાડી=પટકી; અક્ષણી
ધાર=રેલો
ખડખડ હસવા લાગ્યા=
મસ્કરી કરવા લાગ્યા
અતઃકરણ=મન; દીલ
એકદમ=ઓચિંતી
ફેટો=માથે બાંધવાનું
લુગડું
પાટો=લુગડાનો ચીરો
ધા=ખખમ
વખાણુ=સાફ કહેવું તે
જીવતો ઘેર આવત નહિ=
મરી જતો

ખરગો નહિ=મયો નહિ
વેદ=દેશી દાક્તર
શુદ્ધિ=ભાન
પરમજીપણું=પરોપકાર;
પારકાનું ભણું કરવાનો
ગુણ
આશ્રય=નવાઇ
પાઠ ૫.

ઉંમર=વરસ
ગુજરાન=મરણપોષણ
પ્રીતિ=હેત; ખાર
દયાથી ઉમરાઇ આવ્યું=
ધણીજ દયા આવી
ખાડા પડયા=ખેસી પડયા;
કુવા પડયા
જીવ આવ્યો=શુદ્ધિ આવી
આશીષ=કુવા; આશીર્વાદ
ખૂચેલો=પેસી ગયેલો
કહિ=કિનારો
ડુખતો=ડુકતો
ઉધો=અવળો
ટંગાવી=સટકાવી
પાડ=ઉપકાર
ઇનામ=મેટ; બક્ષીસ

થોભાય=ખોટી થવાય	ભાગ્યશાળી	તોડ=ફેંસલો; નિકાલ
ધાડું=ગીચ	ધંધામાં=રોજગારમાં	દિવાન=પ્રધાન; વજર
જંગલી=ફાડી ખાનાર	ફાવતો મયો=વધતો મયો	ઉમેયો=વધાર્યો
પેકો=મયો	ધન=પૈસો; દોલત	ખભર=મળ્યું; માલમ
કૃપાથી=મહેરબાનીથી	ક્રીમત=વણી ક્રિમતનો	વાહવાહ=વખાણ
કમન=દુઃખ	ધરેણું=દાગીના	પાઠ ૭.
ભાઈબંધ=દોસ્તદાર	ધડાગ્યાં=કરગ્યાં	પોળ=શેરી
સહીસલામત=મુખેથી;	દોલત=પુંજી	લખોટ=મંજ
જોખમ કે અડચણ	ખરીદા=વેચાતા લીધા	સુશોભિત=દેખાવડા
વગર	આખર=ફાતિ	અટકાવો=રોક્યો
વિવાહ=લગ્ન	મરણ પધારીપર પડયા=	નજીવી=નકાની; માલ
સામેલ=દાખલ	મરવા પડયા	વગરની
સાર-આપણે દરેક	મરણ=મોત	ટેવ=આદત
માણસના ઉપર ઉપકાર	મિલકત=પુંજી; દોલત	પાપી=ફુલ
કરતા રહેવું જેથી ખર્ચ	ભાગ=હિસ્સો; વહેંચણ	સખ=શિક્ષા
આપણાપર ખુશી થશે	વર્તીશું=ચાલીશું	આસપાસ=આગુઆગુ
અને આપણું બધું થશે	ત્રીજો ભાગ=ત્રણ ભાગ	આકાશ=મગન
પાઠ ૬.	માંનો એક ભાગ	અંતર=મન
અલલ=વાજબી	નવમો ભાગ=નવ ભાગ	આભાસ=અજવાળું;
કંસાફ=ચાચ	માંનો ભાગ	તેજ
પૈસાદાર=પૈસાવાળો	કબુલાત=વચન; મોઢાનો	ચાસ=ખેતરમાં હળે ક-
ગામઠી=મહેતાજીની	કરાર	રીતે પાડેલા આડા
વળગ્યો=લાગ્યો	દહાડોપાણી=મરણ પા-	ઉભા લીટા
નસીબદાર=નસીબવાન;	છળોનો ખરચ	પાસ=પાસે; નજીક

વિશ્વપતિ=દુનિયાનો	બાપ; પરમેશ્વર	વિના=વગર
ધણી; પરમેશ્વર	ખોળાએ=શોધીએ	ઠાલું=અમથું; ખાલી
વાસ=મુકામ; રહેઠાણ	કણી=રજકણ; કીણામાં	કામ=કેકાણું
ભોંયમાં=જમીનમાં	કીણો ભાગ	સાર=પરમેશ્વર બધેજ
ઘડીએ=કરીએ; રચીએ	કામ=માટે	કેકાણું છે માટે આપણે
ઘાટ=વિચાર	જમકર્તા=દુનિયાના બના-	ખોટા કામ કરતાં ખીલું
જમતનો તાત=દુનિયાનો	વનાર; પરમેશ્વર	(ખોટા કામ કરવાં નહિ)

સમજાવી—આપણી આજુબાજુએ ગગનમાં અને મનમાં પરમેશ્વરનું તેજ છે. ઘાસ અને ચાસની પાસે પણ પરમેશ્વરનું રહેઠાણ છે (૧) ભોંયમાં પેસીને ભોંયરામાં કાંઈ વાત કરીએ અથવા મનમાં નહારા (કોઈનું ભુંડું કરવાના) વિચાર કરીએ તો તે પરમેશ્વર જાણે છે. (૨) રજકણ મુકવાને માટે પરમેશ્વર વગરની કેકાણુ જગા શોધીએ પણ પરમેશ્વર વગરની કેકાણુ જગા ખાલી મળે નહિ. નતલજ કે બધેજ પરમેશ્વર છે. (૩)

પાક ૮.	આધાર=આસરો; ટેકો;	ન અજાણી=અજાણી
વિશ્વરત્નામી=ઈશ્વર; દુનિ-	મદદ	નથી; જાણીતી છે.
યાનો ધણી	પાળનાર=પોપણુ કરનાર	ક્ષમા=માફી
શીશ=માથું	સદા=હંમેશ્વા; દરરોજ	વાક=ગુનો; તકસીર
નામી=નમાવી	ઉપકારો=પાડ; આભાર	મતિ=બુદ્ધિ; અક્કલ
શીશનામી=માથું નમાવી;	રોક=ગરીબ	છેક=ધણીજ
પગે લાગી	અદાન=સમજણુ વગર-	દીલ=મન; અંતર
આપઠા=દુઃખ	નો; અણુસમજુ	ધારો=આણો; લાવો
ઉગારો=અચાનો	પ્રાણી=જીવ	કુડુંખી=કુડુંખના
દીનાનાથ=ગરીબનો ધણી	ગુથી=તારાથી	જનો=માણસો
(પરમેશ્વર)	અજાણીજગણુ વગરની	સારો=નીશીંગી; તંદુરસ્ત

શક્તિ=અળ

દાસ=સેવક; આકર

| નિવારો=દૂર કરો; મટાડો;

ટાળો

સમજીતી—અરે ! દેવના પશુ દેવ ! હે જગતના ધણી (પરમેશ્વર) હું તમને પગે લાગીને પ્રાર્થના કરું છું કે દયાળુ તમે મને દુઃખથી બચાવો હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત તારોજ આસરો છે. (૧) હે પરમેશ્વર તમે હંમેશાં દુઃખ મટાડનારા છો; બધાનું પોપણુ કરનારા છો; તમે મારાપર કરોડો ઉપકાર કર્યા છે. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૨) હું ગરીબમાં ગરીબ અને અને સમજણુ વગરનો જીવ છું મારી કાંઈ પશુ વાત તમારાથી અગળી નથી; (મતલબ કે બધીજ તું જાણે છેજ) હે દયાળુ મારો શુનો માફ કરો. હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૩) અમે નાના છોકરાઓ હાથ બેડીને (કરગરીને) કહીએ છીએ કે હે પ્રભુ અમારી ખુદ્દિ ધણીજ ઓછી છે, માટે મહેરબાની કરીને અમારો માગણી મનમાં લાવો; હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે (૪) અમે ને અમારાં જે સગાવહાલાં છે તે બધાં શરીરે સુખી (તાંદુરસ્ત) અને જબરાં રહીએ, તમે અમને હંમેશાં સદ્બુદ્ધિ આપજો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૫) મેં તમારી જરા પશુ સ્તુતિ કરી નથી, તેમજ આપના ગુણુ ગાવાની (બજન કરવાની) શક્તિ મારામાં નથી, તોપણુ દયા લાવીને (મહેરબાની કરીને) સેવકના દુઃખ મટાડો, હે ગરીબોના બેલી (પરમેશ્વર) મને ફક્ત એક તારોજ આસરો છે. (૬)

પાક છે.

| રહેવા માટે બે.યમાં | છાંયો=છાંયડે
દરજાનાં પ્રાણી પોતાને | જે બાકાં પાડે છે તે | પંજમાં=દાવમાં; સપાટમાં

સપકાયલો=પકડાયલો;
 ઝમાયલો
 કાલાવાલા=કરગરીને કહે-
 વું તે; આજીજી
 ગુનો=વાંક
 આફત=આપદા; દુઃખ
 સેવક=ચાકર; દંસ
 જીવતદાન=કોષ્ઠનો જીવ
 બચાવવો તે
 હસીને=મસ્કરી કરીને
 મગફરી=શીખી; પતરાજી
 મર્વ=મગફરી
 વન=જંગલ
 માન=સમજ; અકલ
 જાળ=કાદો
 ફાફાં=ખોટી મહેનત
 છુટાધું=નીકળાધું
 અકળાયો=ગભરાયો
 ખુમે=ધાંટા
 વાળવાનો=આપવાનો
 મહારાજ=ગોટો રાજા
 ખજાવશે=કરશે
 છુટો થયો=નીકળ્યો

અત્યારે=હાલ; હમણાં
 સાબરતી=પાદ આવતી
 હસતો હતો=મજાક હ-
 રતો હતો
 તરણી સરખું=તણખલા
 જોવું; નકાણું; નજીવું
 ખેવડો=ખમણો
 સાર-ગર્વ કરવો નહિ
 પાઠ ૧૦.
 પરચુરણ=જીદી જીદી
 જાતના
 ફેરી=વેચવા ફરવું તે
 ફેરી કરી=ફેરીને છુટક
 વેચી
 ગુજરાન=ચુગરો
 ધરાક=સોદો લેનાર
 ખોટી=ગેરવાજખી
 કિંમત=ભાવ
 છેતરતો=હગતો
 શાખ=આખર; ભરોસો
 ઠરાવ્યા=નક્કી કરીયા
 સામાન=વસ્તુ, ચીજ
 પ્રમાણિક=વહેવારમાં

સાચો.
 પ્રમાણિક રહેતો=ખરી
 રીતે ચાલતો
 મોહનમાળા=ડોકમાં પહે-
 રવાની સોનાની માળા
 જડી=મળી
 પોલીસ=દૈવતનું રક્ષણ
 કરનાર માણસ.
 ચાણું=ચોટી
 પોલીસ ચાણુનો અમ-
 લદાર=નાયક
 ફરજ=જરૂર; અગત્ય
 વાણી=બોલ; શબ્દ
 માફક=પેડે
 કમાયો=પેદા કરીયું
 ફકાન=માલ વેચવાનું
 દેકાણું
 શરૂ કર્યો=કરવા માંડ્યો
 ભાવ=કિંમત; મૂલ્ય
 કાશી=મંગા નદી પર
 શહેર છે. બનારસ
 આગ્રહ=કાલાવાલા; તાણુ
 કેલેર=ઝાડો ને ઉલટી
 શાય તે રાગ

લાણ પડવાથી=થવાથી
મહા મુશ્કેલી=મોટી
મુશ્કીલત
વિધવા=જેનો ધણી મરી
ગયો હોય તે સ્ત્રી
ધન્ય=શાન્તાશ

સાર—કોઇનું પણ
હરામનું લેવાની કદી
છત્તા રાખવી નહિ
જો આપણે કોઇનું
હરામનું લઇએ તો
તેની સાથે આપણી
પાસે હોય તે પણનય

પાઠ ૧૧.

ખેડીભાવાને=ખેતી કર-
વાને
તુરંગ=જેલ; કેડખાનું
છંદ=ટેવ; નાહ; આદત
જાપ્તો=ચોકરી; તજ-
વીજ

લાગ=દાવ
ધનવાન=પૈસાદાર; શ્રામંત
વિકટ=બિહામણું

રાહ=વાટ
ચોક્કીદાર=ચોક્કી કરનાર
દ્રવ્ય=નાણું
લૂંટી=ખુચાવી
પાળ=કારણ
તાલેવંત=પૈસાદાર
મિઠાઈ=મળ્યું ખાવાનું;
બરશી, પેંડા વગેરે.
સુખે=નિરાંતે
નસીબ=માગ્ય
કદોઈ=સુખડીઓ
બેળ્યું=મેળવ્યું
તાકયું=ધાર્યું; છત્તયું
મડદાં=મુકદ્દા; મરી ગયે-
લાં પ્રાણીઓ
ગીધ=ફાડી ખાનાર
મોટું પક્ષી
મગર=ગણેડીથી પચીસ
ગણું મોટું પાણીમાં
રહેનાર પ્રાણી
વાવે=રોપે
લણે=કાપે
પામે=મળે
સાર—આપણે કોઈ

નું ભુંડું છત્તયું નહિ
પણ બહુ છત્તયું કે
જેથી ધણર આપણું
બહુ કરે

પાઠ ૧૨.

વર્તણૂક=રીતભાત
સહન થઇ શક્યું નહિ=
અમાયું નહિ
ઉપાય=ઘલાજ
ફેસલાવી=સમજાવી
જીલમ=જાબરાઈ
રચતી=ગમતી
નીચ=પાપી
કંઈ બાકી રાખતો ન-
થી=ધણજ કરે છે
ગધવં=ગવૈયાની એક
જાત; સ્વર્ગમાં ગાનારા
અપકાર=અવગુણ; ભુંડું
કરવું તે
ગળગળા=છાતી ભરાઈ
આવેથી નરમ થએલા
આફતો=અડચણો
શુસ્સે થતા=કેધે ભરાતા
સાર—કોઈ આપ-

હું હું કરે તોપણ
આપણે તેનું બહુજ
કરવું જેથી ધન્ય આ
પણ પર રાજ થશે

પાઠ ૧૩.

અદલ=ખરો; વાજખી
રાજકાજ=રાજ કારભાર
કચેરી=દરબાર
અર્થા=નાતો; વિચાર
સાક્ષી=વાત જાણનાર
અચરજ=નવાઈ
હક=માલકી
મળેપડુ=ખોટો હક ધ-
રાવનાર

સાર—ખીજની વ-
સ્તુ મળે પડી લેવાની
ટેવ રાખવી નહિ

પાઠ ૧૪.

ગૃહસ્થ=કુટુંબ કપ્પીલા-
વાળો; સારી સ્થિતિનો
માણસ
કંકડીને=ધણીજ; સખત
નિસાસો=દુઃખ કે દીલ

ગીરીને લીધે શ્વાસ
નાંખવો તે

અભાગીઓ=કમનસીમ
કરમાઈ મયું=પીકું પડી
મયું; ઉતરી મયું
નીચે=હેઠે

ફરમાવ્યું=હુકમ કીધો
ટેકો=આધાર; આસરો
માયમ=હંમેશાં
કદાપિ=કોઈવાર
તંગી=તંગાસ; ભીડ
મટી=દૂર થઈ; ટળી

સાર—આપણી બ-
ધી ઇદ્રિયો સાજી છે માટે
ધન્યરતો પાડ માનવો
અને એ ઇદ્રિયોનો સારો
ઉપયોગ કરવો.

પાઠ ૧૫.

વસ્તી=વાસો; રહેઠાણ
મશ્કરી=મજાક
નોતર=જામવાળું કહેણ
રંગીલ=રંગેલો
સુશોભિત=દેખાવડો
છાછરો=જરાક ઉડો ને

પહેળો

થાળ=મોટી થાળી

પીરસી=મુકી

ચપચપ=ઝપઝપ

ખામી=ખાંપણ; ખોડ

ભાવ=હેત; ખ્યાર

ભોળા=પાપ વગરના

આચલ=કાલાવાલા

માન્યા વગર=કપુલ કર્યા
વગર

ખાતર=ખરદાસ

સાટું=અદલો

મોં મલકાવી=મનમાં હસી

સ્વાદે=લહેજતથી

શરમાયું=જાજવાયું

સાર—કોઈની મ-

શ્કરી કરવી નહિ જો

આપણે કોઈની મશ્કરી

કરીએ તો તે આપણી

કરે.

પાઠ ૧૬.

સત્ય=સાચું

સતતું=સત્યનું

ચિંતન કરવું=ધ્યાન

ધરતું	પ્રમટે=ફાલ	ખરે=નકો
સત=સાચું	છળ=લુચ્ચો	અતિ=ધણો, ખહુ
વાક્ય=શબ્દ; વચન	દુષ્ટમતિ=નકારી બુદ્ધિ	વિશ્વપતિ=પરમેશ્વર
નિશ્ચય=નક્કી; નિરધાર	ભય=ખીક; ભો	રીઝશે=ખુશી થશે
ઉચરવું=બોલવું	હટે=નાશ પામે; જતો	સ્વમં=દેવોનું રહેઠાણ
અસત્ય=ખોટું	રહે	રીઝા=ખુશી થાઓ
જાણથી=આખરથી	જોગ=પગાવ, કારણ	સાર-દમેશાં સત્ય
ઝળટીત=પંકાએલા;	છુપાઈ જશે=ઠંકાઈ જશે;	બોધવાયું જ લાભ છે.
વખણાએલા	જાહેરમાં અ.વશે નહિ	અને તેથી પરમેશ્વર
જગે=દુનિયામાં	છેવટ=આખર	ખુશી થાય છે.
ખીજ=ખીચુ	ઉત્તમ=પ્રકાશ	
જલ્લ=ઝાડ	ફરીને=ખીજવાર	જુકામાં જુદો માણસ
વિરાળ=મોટું	દીપશે=પ્રકાશશે	પણ એક દિવસમાં
ચુલ્કારી=દ્રાવણકારી	આંચ=તુડશાન	જુકા કરતાં સાચું
ફળ=પરિણામ	કલેશ=દુઃખ	વધારે જોડે છે એ ઉપા-
આશ્રય=મદદ	અનેક=મણાં	યથી હૃદયને સાચું જ
છાંયતળે=શીળામાં	હટે=દૂર કર; મટાટે	ગમે છે એમ સાબીત
પરિતાપ=દુઃખ	સસુ=સરખું; બરાબર	થાય છે.
વસે=રહે	અન્ય=ખીજી	

સમજીતી અરે મારે સત્યનું ધ્યાન ધરવું અને નકી સાચું બોલવું કદાપિ ખોટું કામ કરવું નહિ, અને દુનિયામાં આખરથી પંકાવલા રહેવું. (૧) સત્યના ખીજથી સત્યનું મોટું ઝાડ થશે; અને તેના લાભકારી સારાં ફળ મળશે, સત્યરૂપી ઝાડની નીચે માણસો આસરે લેશે, તેથી તેમનાં દુઃખો જતા રહેશે અને બધાં સુખ મળશે. (૨)

દુનિયામાં જ્યાં કામ સત્યમાં (સત્યને આધારે) રહેલાં છે માટે અસત્ય કામ કરવાથી માણસ દુઃખમાં આવી પડશે જેમ સત્યરૂપી સુરજનું તેજ ધણું પ્રકાશશે, તેમ કપટ અને નકારી ખુદિ (સત્યની) બીકથી નાશ પામશે. (જતી રહેશે) (૩) કદાચ કોઈ કારણથી સત્ય ઢંકાઈ જશે (જાહેરમાં આવશે નહિ) તોપણ આખરે સત્યનોજ પ્રકાશ થશે, મતલબ કે સત્ય ઉઘાડું પડશે. જેમ સુરજ કદી વાદળોથી ઢંકાઈ જાય છે; તોપણ તે પાછો ફરીથી ખુલ્લો થઈ પ્રકાશે છે, તેમ (૪) સાચને નુકસાન નથી. (સાચું બોલવાથી નુકસાન થતું નથી) તેમ તેનો કદાપિ નાશ થતો નથી, માટે હંમેશાં સાચું બોલીનેજ દુનિયામાં જીત મેળવવી, સત્ય ધણું દુઃખ નકરી ટાળે છે. સત્યના જેવું જોર બીજું નકરી નથી. (૫) સત્યમાં હંમેશ ખર્ચ સુખ રહેલું છે, એટલુંજ નહિ પણ સત્યથી પરમેશ્વર ધણો ખૂશ થશે વળી સત્ય વગર બીજો ધર્મ નથી, માટે સત્યથી સ્વર્ગ જાણે અને હંમેશાં ખુશ રહેા. (૬)

પાઠ ૧૭.	પાઠાં=છો ઇંટના	પાઠ ૧૮.
રિવાજ=ધારો; નિયમ	મીલનસાર=મળતાવડા	મોહારમ=જે મહીનામાં
વર્તમાનપત્ર=છાપું; ચાલ- તા વખતની હકીકતના,	પરોણ્યાચારી=પરોણ્યા- ગત	તાયુ ૧ નીકળે છે તે
છાપેલા કામળ	મારી=બોમરૂપ	મુસલમાનનો મહીનો
માંકડો=પીઠવાળી પાટલી	પૂજે છે=સેવા કરે છે	તાયુત=તાજબા
તંયુ=કુગડાનું ઉપાડી	સાર=જરૂર વગરની	ફાંકડો=ફાંકડ
લેવાય એવું ધર	ચીજો પાછળ એછો ખ-	વેશ=દેખાવ
સપાટ=સરખી	રચ કરવો અને તેનો ઉપ	વરખ=ધાતુના છેક પાતળા
બરવાક=થેલાં ચારનાર	યોગ પરોપકારમાં કરવો	પતરાં
		તારીફ=વખાણ

મરણુતોલ=મરી ગયો

હોય એવી

સ્થિતિ=હાલત

રકારોળ=ધણું રડવું કક-

ળવું તે

એકાએક=એકદમ

અચ્ચો=નવાઈ

દશા=સ્થિતિ, હાલત

ધ્યાનમાં=સમજણમાં

ઉપસાર=સારવાર; ઉપા-

સારવાર=ચાકરી; અરદાસ

પ્રસંગ=વખત; બનાવ

પરિણામ=ફળ; છેવટ

છિદ્રો=કાણાં

વાટે=રસ્તે

દીલ=વાર

મંદવાડ=ગૌમ; બિમારી

અકરમાત=અણુધાર્યો

બનાવ

વિદાય થયા=ગયા

પાઠ ૧૯,

બાઈબાડું=બાઈબેન

ઉપજ=પેદાશ

સરખરઅરોટલાં ખરચ

દુકાળ=મોંઘવારી; અના-

જ પાણી મોંઘા મળે

એવો વખત

પાક=ફાલ

કરકસગ=ખપ જેટલું વા-

પરવું તે

મર=કડાંવાલો દેગડો

સોનામહોરો=સોનાના

સિકા

ઉતરે=ચોલો આવે

અઘાટ=ધણીપણના

હક સાથે; તમામ

હક સાથે

ચુકાદા=ફેંસલા

નિર્ણય=ફેંસલો; ચુકાદો

પાક=પેદાશ

સાર—પ્રમાણિકપણે

ચાલવાથી ઇશ્વર ખુશી

થાય છે માટે પ્રમાણિક

પણે ચાલવું

પાઠ ૨૦.

દિલ્હી=જમના નદીના

કાંઠાપર શહેર છે

પ્રખ્યાત=મણીતા

પરાક્રમી=ખડાદુર

શોખીન=કોઈપણ બાબ-

તમાં આનંદ લેનાર

આસરો=મદદ

મોં ઉતરી ગયાં=રીકાં

પડ્યાં

ખળતચી=ખળનાનો ઉ-

પરી; તિજેરીના ઉપરી

ફટકા=સપાટા; નેતર કે

ચામુડના ઝપાટા

નિશ્ચય=ઠરાવ

ભાગીદાર=ભાગીઓ

ખુદાવદ=મોટે માલીક

(મોટા દરજ્જાવાળાને

માટે બોલાય છે)

અર્ધું=અડધું અરધ

શરત=કબુલાત

હજુરમાં=ફરજમાં

લાચીઆ=ભાંચ લેનારા

માનીતો=વહાલો

સાર—હકથી વધારે

લેવાની ઇજ્જા રાખવી

નહિ

પાઠ ૨૧.
 તોફાની=મસ્તીખોર
 કાચર=હેરાન
 આંત્રી=દામ દમ; નિશાની
 કરી
 ચર્ચો=ખાઇ પી મસ્ત થયો
 ફાટયો=જખરો થયો
 માતેલા=ખાઇ પી જખરા
 થએલા
 જખરા=જોરાવર
 હાથ ચલાવવો=મારવું
 ધટતો=લાયક
 પલક=જરાવાર
 કચરી=ચમટી
 યુક્તિ=તદ્દખીર
 નસકોરાં=નાકનાં એ કાણુ
 પેસી ગયો=દાખલ થયો
 તોખાતોખા=કાચર કાચર
 પોકરાવી=કરાવી
 ડુલાઇ ગયો=મગર થયો
 અહો=અરે
 શબ્દ=મોક્ષ; વચન
 અભિમાની=અહંકારી
 હુતાશ=કાઠું
 સપડાયો=ફસાયો

હલકા મનનો=નીચ વિ-
 ચારનો
 નમ્ર=મરીખ
 માફાં=ખરાબ
 હલકો=નુચ્છ
 સાર-કદી અહંકાર
 કરવો નહિ, અહંકારી
 માણસો ધારે કે મારા
 જેવો કોઇ નથી પણ
 તેના માથાનો કોઇ હોયજ
 પાઠ ૨૨.
 સ્થાપન=મંડાણુ; શરૂઆત
 સવડ=સમવડ; સોમ
 ગોઠવણુ=મદોખસ્ત
 ખેપીઓ=કાસદ
 લાભ=ફાયદો
 સહજ=યોગે
 માનવાચક=માનનો અર્થ
 ખતાવનારા
 તીથરૂપ=તીર્થ જેવા પ-
 વિત્ર; આપ; ગુરૂ (એ
 શબ્દ વડીલના નામની
 પહેલાં વપરાય છે)
 ચિરંજીવી=લાંખી મુક્ત

જીવનાર. (આ શબ્દ
 છોકરાંના નામની પહેલાં
 વડીલ વાપરે છે.)
 રાજમાન=જેને રાજ
 તરફથી માન મળતું
 હોય તેવા
 રાજેશ્રી=જેને રાજ ત-
 રફથી પૈસા મળતા
 હોય તે
 સાભાગ્યવતી=પરજીવી
 ઓ કે જેનો ધણી
 જીવનો હોય તે
 ગમાસ્વરૂપ=એ શબ્દ
 વિધવા સ્ત્રીના નામની
 પહેલાં વપરાય છે.
 નામકામ=નામ ને
 ઠેકાણું
 કમવાર=એક પછી એક
 સરનામું=નામ અને ઠેકાણું
 ધ્યાનમાં=સ્મરણમાં
 પ-તો=ઠેકાણું
 પાઠ ૨૩.
 સુલતાન=મુસલમાન પા-
 દશાહ

શિકાર=જનાવશેને તા-
 કાને ગોળી મારવી તે
 એહેસાન=પાડ
 માતું છું=ગણું છું
 ખોરાક=ખાવાતું
 હાજર કરું છું=રજી
 કરું છું
 ડોલચું=ડોલ જેવું નાતું
 વાસણ
 ભાવથી=હોંસથી; ખુ-
 શીથી
 શાંત=ઠંડી
 વિનંતી=નમનતાપથી
 કહેવું તે
 જાગીર=ઈનામી જમીન;
 સરકાર તરફથી મળેલું
 ગામ કે જમીન
 ઉમરાવ=અમીર
 સાન=અડકલ; સમજ
 સંબંધમાં=વધે
 અદેશો=શિક; વહેમ
 જાને=પોતે
 અવેરખાનાનો=ફીમતી
 રત્નોનો

ઉપરિ=અધિકારી; સરદાર
 કલાન=કપાસ
 ભભેરવા=ખોડું સમ-
 જવવા
 સંતાઈ=છુપાઈ
 ભિખારી=બીખ માગનાર
 સ્થિતિ=હાલત
 મોટો=ઝાતીસાથે દાખ્યો
 પ્રધાન=વજર
 ઈર્ષાખોર=અદેખા; ઈર્ષીલા
 દેશનિકાલ=દેશપાર; દેશ
 બહાર કાઢી મૂકવું તે
 સાર=માણસની ચ
 હતી પડતી જીભ વડે થાય
 છે જો આપણે નમનતા
 વાપરીએ તો સામાનો
 ધ્યાર મેળવીએ, માટે
 ઇર્ષા છોડી નમ્ર સ્વભાવ
 રાખવો કે જેથી ઉમરા-
 વોના જેવા હાલ થાય નહિ
 પાડ ૨૪.
 પંચ=પાંચ કે વધારેનું
 ડોળું
 વાઢવવાઈ=તકરાર

વૂત=તરત
 દરબાર=કચેરી
 નર=માદા
 મણુના=ગણતરી; કદર
 વક્તવ્યે=ટળવળે; વક્તખાં
 મારે
 પચ=દૂધ
 વફાદાર=વિશ્વાસુ
 ધાન=અનાજ; ખાવાતું
 નીમક=મીઠું; લૂણુ
 હજાલ કરું છું=મદ્દશે
 વાળી આપું છું
 માન=આપરૂ
 સેવા=આકરી
 માનવી=માણસ
 કિપારે=કંચકે
 ભાર=ખોળે; વજન
 મણુઅધી=ખોળે; વજન
 મણુઅધી=ભારે; મણુના
 માપથી
 ખોળ=વજન; તોલ
 ખીન=વગર; વિના
 તન=શીર
 તનતોડીને=ધણું વૈતરૂં

કરીને	પશુ=ચોપમાં જનવર	ગજ=હાથી
હાર=પરાજય; હારવું તે	સરદાર=ઉપરી	આશા=ભરોસો; વિશ્વાસ
માલિક=ધણી	ન્યાય=દંસાદ	અથડાય=અકુળાય
નરનો કાપું=સુસાદરી કર	નિર્દોષી=વાંક વગરનો,	આશાપર અથડાય=ભરો-
પીડ=વાંસો; બરડો	નિરપરાધી	સાપર રહે
દરકાર=પરવા	તલ=જરા જેટલો; થોડો	ખલક=જગત; આલમ;
માર્ગ કાપવા=રસ્તોઓ	ત્રાસ=ભીક; ભય	દુનિયા
કરવા; અંતર ઓછું	તોય=નોપણ	દડે=શિક્ષા કરે
કરવા	તલપે છે=તાકે છે; ધારે છે	પીડતાં=દુઃખ દેતાં
સફર=લાંબી મુસાફરી	માંસ=ગોળ	કાપે=ગુસ્સે થાય; રીસે
મુજબ=મારો	કસાઇ=ચંડાળ	બરાબ
જળકાળે=પાણીને માટે	કર=હાથ	કીરતાર=પરમેશ્વર; બ-
જીવ લીએ છે=મારી	હાર બનું છું=કપાઇ	નાવનાર
નાખે છે	મઉં છું	સાર=આપણે પાળેલાં
કુર=ધાતકી; ક્યાવગરનો	કૂત્ર=મધો; તમામ	જનાવરો પાસે ગળ
અંબાડી=હાથીપર માં-	ઓજ=ઓજા	ઉપરાંત કામ કરાવવું
ડવાની બેઠક	વ્યાપાર=વેપાર	તહિ. અને પેટપુર આ-
કરો=નો	ધડી=થોડો વખત	વાનું આપવું.
દીપે=શીભે; સારો દે ખાય	કરાર=આરામ	
શ્રેષ્ઠ=સૌથી સરસ; ઉત્તમ	ખર=ગધેડો	

સમજીતી—ચોપમાં જનાવરોમાં એક વાંધો પડ્યો. તેથી તેઓએ પોતે સામાસામી સવાલ જવાબ કરવા માટે કચેરી ભરી (બેમાં થયાં) અને ત્યાં બધાં નર અને માદા બેઠાં એટલે ગાય—કું ગાય ગરીબડી પડી એટલે મારા શુણીની (ઉપયોગી પશુની) કહર કોણ કરશે ?

મતલબ કે કોઈ નહિ. મારાં વાહરડાં ગિયારાં દૂધ વગર ટળવળે છે અને દૂધ તો ખીજ ખાય છે; તોપણ મારા પર થતા જીવંતનો પાર ક્યાં છે ? (ટક) (૧) કુતરો—હું વિશ્વાસુ પ્રાણી છું ધણીનું અન્ન ખાધને મનમાં ટેક રાખીને તેના ખાધેલા લૂણનો બદલો વાળી આપું છું અને વળી રાત દિવસ સેવા પણ કરું છું. (ટક) (૨) ગધેડો—એવકુદ (અકલ વગરના) માણસ મને હસે છે, પણ સમજતા નથી કે ભાર કોણ ઉપાડે છે ? ભારે વજન લાદે (પીઠપર ભરે) તોપણ વગર તકરારે હું ચાલું છું પણ કહો કે માણસો મારો ગુણ ક્યાં જાણે છે ? (ટક) (૩) ઘોડો—હું શરીરે દુઃખ વેડીને ચાકરી કરું છું અને કદાપિ હાર (ખાવાનું) પણ ન ખાઉં, ધણીને પીઠપર બેસાડીને મુસાફરી કરું છું તોપણ કહો કે કોણ મારી ઢાળજી રાખે છે ? (ટક) (૪) ઊંટ—મુસાફરીમાં રસ્તો કાપવાને હું ધણી લાંબી મુસાફરી કરું છું તોપણ કોઈ ધાતકી મુસાફર પાણીને માટે અને મારી નાંખે છે (રણમાં પાણી નહિ મળવાથી મુસાફર પોતાનો જીવ બચાવવાને ઊંટને મારે છે કેમકે તેની પીઠપરના ઢેકામાં પાણી ભરાઈ રહેલું હોય છે) છતાં પણ મરતાં મરતાં હું પરોપકાર કરું છું. (ટક) (૫) હુથી—રાજની અંબાડીનો આધાર માસપર છે (મતલબ કે મારા વડે અંબાડી શોભે છે.) મારા પગલાથી સ્વારી સારી રેખાય છે, અને વળી દરજાર પણ શોભે છે. તેથી હું પશુઓમાં મોટો સરદાર છું. (મતલબ કે પશુઓમાં હુંજ મોટો છું) (ટક) (૬) બકરો—હું જરા પણ દુઃખ આપતો નથી; તોપણ માણસ માંસ માંસ ખાવાને તલપી રહે છે, તેથી હું ચંડાળના હાથે કપાઈ મરું છું. કહો મને ખીન શુંદેગારને છંસાફ ક્યાં મળે છે ? (મતલબ કે મળતો નથી)

(ટેક) (૭) બળદ—મારા જોરથી ખેડુત હળ-જમીન ખેડે છે મારા પર આખી દુનિઆનો આધાર છે; હુંજ સ્વારી કે વેપારનો, રોજનો માર ઉપાડું છું તોપણ મને જરા પણ આરામ મળતો નથી. (ટેક) (૮)

ગધેડો, બકરો, બળદ, હાથી, ઘોડો, ને ગાય એ બિચારા પ્રાણી ખીત્તના ભરોસા પર આશ્વાસ છે. વિવિધમાં નહારા કામને માટે જો કે સરકાર સજા કરે છે, તો પછી પણ પક્ષીને દુઃખ દેતાં પરમેશ્વર શુરસે થાય નહિ ! મતલબ કે થાયજ.

પાઠ ૨૫.	ઉદાસ=દીલગીર	કન્યા=કુંવારી છોકરી
ગુનો=કસુર	સુખેથી=વગર શીકરે	સારે રાગે=મધુર સ્વરે;
કપુલ્લાત=ચમન; કરાર;	હેડે=નીચે	મીઠે અવાજે
ઠરાવ	રૂએ=રડે	સીવણ=સીવવાનું કામ
ધડકો=હડસેલો	દોષ=વાંક; ગુનો	રંગબેરંગી=તરેહતરેહના
કુટી ગયો=માગી ગયો	સંતાડવા=છુપાવવા	રંગના
ફાડાવ્યા=કકડા કરાવ્યા	બૂલ=ચૂક	મળપટા=મળે બાંધવાના
ફાડયો=માગ્યો	સહન કરે=અમુ; વેડું	પટા
મન=નહિ	સદગુણી=સારા ગુણવાળા	લેખાં=મોઢે મણવાના
ખોલ મા=ખોલ નહિ	નીવડે=નીકળે; થાય	હિસામ; મુખમણિત
કસુર=વાંક; ગુનો	સાર—ગુનો કપુલ	ધાર=આકાર
અનણે=અનણનાં	કરવાથી પરમેશ્વર ખુશ	પ્રદર્શન=સમજાવવાનું;
માની=કપુલ કરવી	થાય છે અને આપણા	નમુનેદાર વીજો બતાવના
ગુનેગાર=અપરાધી;	મનને શીકર રહેતી નથી	વત્તા માટે એક ઠેકાણે
કસુર કરનાર	પાઠ ૨૬.	ભેગી કરી મળવી તે
નારાજ=નાખૂશ	ખાળાઓ=ઠેકરીઓ	ગૂંથેલી=વળ દીધેલી
ખીક=ભો	હોસે હોસે=ઉમંગથી	ચિત્રકામ=ચિત્રવાનું કામ

લક્ષીન=મશગુલ; લીન;

એક ચિત્ત

ખુબી=મન

મહેતાજી=કન્યાશાળાની

વડી સી શિક્ષક

લાયક=યોગ્ય

ગુણી=ગુણવાન

શિક્ષકો=આસિસ્ટન્ટે

વર્તી=ચાલે

સલાહસંપ=એક વિચાર

મળી સમજીને ચાલવું
તે

શિક્ષણુ=શિખવવાનું કામ

સાર—છોડીઓને

બચાવવાથી તેમની

અકલ ખીલે છે. માટે

છોડીઓને બચાવવી

જોઈએ

પાઠ ૨૭.

સંધરો=સંગ્રહ

કુદરતનું=પ્રકૃતિ શક્તિનું

અવલોકન=ધારી જોવું તે;

મારીક તપાસ

રાજધાની=રાજ્ય જે

શહેરમાં રહેતા હોય તે

શહેર; રાજગાદીનું શહેર

પ્રમારતો=હંચી આધણી-

નાં ધરો

કિલ્લો=મઠ

રચના=અનાવટ; ગોડવણ

આધણી=આંધકામ

ખાણો=અનાજ ભરી

મૂકવા માટે જમીનમાં

જે ખાડા ખોદેલા તે

જાર=જીવાર

ખાનગી=પોતાની

સળી=સડી; જીવાત પડી

જુકરો=રેતી; એક જાત-

નો પોચો પત્થર

ખડ=ધાસ

ઉપયોગ=અપ

મંજી=ધાસનો ઢગલો

અમત્યની=જરૂરી

આગગાડી=દેવતા અને-

પાણીના બળથી (વરા
ળથી) ચાલતી ગાડી

સાધન=વસ્તુઓ

પુ.ળ=ધણું; બહુ

દાણા=અનાજ

નાણું=પૈસા

દ્રવ્ય=પૈસા

હરકત=અડચણ

સંગ્રહ=સંધરો; એકઠું

કરવું તે

અવારનવાર=વારાફરતી

સંવાત=મેળાપ

સાર—પૈસા બચા

વ્યા હોય તે ધડપણના

વખતમાં તથા આકત-

ના વખતમાં અપ લાગે

છે માટે દરેક માણસે

પૈસાનો સંગ્રહ કરવો

જોઈએ. “વક્ત્ર યને

વૈસો નકામો ગુમા-

વવો નહિ.

સમજીતી—જુઓ કે જંતુની જાતમાં કોડી પણ અનાજ એકઠું

કરે છે અને બધી સાથે મળીને કેમેશાં હળી મળીને દરમાં રહે છે.

પાઠ ૨૮.
પરખ=મુસાફર લોકોને
મફત પાણી પાવાનું
ઠેકાણું

વારાફરતી=એકપક્ષી એક
કઠિઆરા=લાકડા ફાડ-
નાર; લાકડા કાપીને
વેચનાર

વળેચો=વળગેચો
ખરોતડકો=સખત તાપ
વિસામો=આરામ
ધર્મદા=દાનમાં આપી
દીધેણું

દસમો ભાગ=દસ ભાગ-
માંનો એક ભાગ
આશીવાદ=આશિશ, દુઆ
ટાળવામાં=મટાડવામાં;
હર કરવમાં
મનોહર=મનને રાજ કરે-
એવું

શીતળ=ટાઢી; ઠડી
સાર.—જે કાંઈ ક-
માવવું તેમાંથી દસમો
ભાગ ધર્મના કા-

મમાં ખરચવો. 'ધર્મ
જય અને પાપે ક્ષય.'

પાઠ ૨૯.
વળગ્યો=લાગ્યો; ખાઝ્યો
તર્ક=મનસુખો; વિચાર
તર્ક ઉઠાવે=મનસુખા કરે
શેખચલ્લી=ખોટા વિચાર
કરનાર

પારગ્રેડો; અંત
ઠરાવી=નકકી કરી
ધાડવો=ધી ભરવાનું
માટીનું વાસણુ
તરંગ=ખોટા વિચાર

ધુણાવી=હલાવી
ઠપટા=ચુનાના બદલામાં
કડવા શબ્દો કહેવા તે
ધર ભાંગ્યું=ધરખાર વગ-
રનો થઈ ગયો
નકામા=ફાકટના
ગાળી નાખ્યા=ચુમાવ્યા
દિધમે=ધધે
માફક=પેકે
ચેતબો=સમજાવ્યો

સાર.—આપણા ધર્મ

ધા સંબંધીજ વિચારો
કરવા એકદમ પૈસાદાર
થઈ જવાના વિચાર
કરવા નહિ.

પાઠ ૩૦.
પતંગ=નકવા
છેક=તદન
ફરીથી કરો=બીજીવાર
કરો. મતલબ હર કાંઈ
સારું કામ પુરું ન થાય
ત્યાં સુધી ફરી ફરીને
કરવું.

ચઢાવવા=કડાવવા
સપાટો=જોસ
ગોથું ખાઈ=કેધો થઈ
કાયર થવું=કંટાળવું
પ્રયાસ=ચતન; મહેનત
આસમાન=આકાશ
ઠપકા=ડાધા
વીંટવા=તપેટવા

સાર.—શરૂ કરેલું
કામ પુરું ન કરીએ તો
ઠરેલી મહેનત નકામી
જાય, અને લોકમાં મ-

જાક થાય. માટે હરકોઈ
કામનો આરંભ કરતાં
પહેલાં વિચાર કરવો
કે એ કરવું વાજબી છે
કે નહિ અને વાજબી
ભાગે તોજ આરંભ કર-
વો; અને આરંભ કર્યો
તો ને કામ પુરું કરવુંજ;
વચ્ચેથી અધુરું મુકી
છોડી દેવું નહિ જે
માણસ આ પ્રમાણે
કરતો નથી તે આયસો
હજીવાય છે.

પાઠ ૩૧.

ડોલે=હાલે
તરુવર=મોટું ઝાડ
ઝુલાવે=હિંચોળે; હલાવે
પાન=પાંદડાં; પાંતરાં
ગાન=આયન
ધ્યાન ધરતાં=ધ્યારને પો-
તાના મનમાં આજુતાં
કોણ=ચેનઆજ; આ-
નંદ; મળ
સમજુતી=ઝાડને છોડવાની કાળીઓ હાથે છે, અને પવન પાંદડાં હલાવે

સાથ=સાથે
પડદો=આંતરો
ખોચે=ઉઘાડો કરે
ચૂસે છે=શીષે છે
ફૂલરસ=ફૂલમાંનો રસ
ધાટે=ખોવારે; કિનારે
જળધાટે=નદી કે તળાવ
કાંઠે
નિજ=પોતાની
વાટે=રસ્તે
પોરે=સૂએ
માળ=માળામાં
જપતાં=કરીને બેસતાં
મળરકે=સવારે; પરાઈએ
ધાય=દોડે
વનફળ=વનમાંના ફળ
ઝૂંચે=હાલે
ભથી ભાતના=સારી
તરેહના
વિધવિધ=જુદી જુદી
દીનાનાથ=મરીબનોધણી;
પરમેશ્વર
મધુરો=મીઠો

ધરી=રાખી
નિર્મળ=ચોક્કસ; મેલ
વગરનું
રે=નિરાંતે બેસે
ભથી ભાતે=સારી રીતે
હકાવી=હરાવી; હંફાવી
હકાવી દીએ=હરાવે
મેળવાયછે=પેદા કરાય છે
રાજ અધિકાર=રાજસત્તા
વશ=તાબે
વિપત્તિ=દુઃખ; આફત
વેરાય જાય=જતા રહે
કામધેનુ=કમળું આપ-
નારી ગાય
ચિંતઆવધાર્યા
અપાર=અણખ
પમાય છે=મેળવાય છે;
પેદા કરાય છે
સાર-ઉદ્યોગી માણ-
સને કંઈ પણ અવકાશ
નથી હિંમત કરવાથી જે
જોઈએ તે મળે છે, માટે
હિંમત કરવો.

છે. શોભાયમાન પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતા ઊડે છે. (મતલબ કે કલોલ કરે છે) પક્ષીઓ મધુર ગાયન ગાતાં પરમેશ્વરનું ધ્યાન ધરતાં જંગલમાં ચેનબાણ કરતાં અને હંમેશાં ખુશીમાં ફરતાં ટોળામાં હળી-મળીને રહેતાં (એક બીજાને) મનની વાતો કહે છે. સુખીઆ પક્ષી હંમેશાં ઝાડ છોડવાની ડાળીપર ડોળે છે. (૧) કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. કોઈ ઘણા ખાતા જાય. કોઈ ફૂલમાંનો રસ ચૂસે છે અને કોઈ લીલોતરી ખાય છે. કોઈ લીલોતરી ખાય અને પાણી ઝોવારે દોડી જાય, બધાં પક્ષીઓ સાથે નહાય અને પછી પોતાને રસ્તે પાછાં ફરે, સાંજે માળામાં બચ્ચાંને સુખે બેઠેલાં જોઈ સૂચે છે, સવાર થતાં પહેલાં ઉઠીને દોડે છે અને કોઈ જંગલમાં ફળ ખાય છે. (૨) સારી રીતે ખુલતાં ફળ અને જુદી જુદી જાતનો મેવો પરમેશ્વરે આપ્યો છે તે બધાં પંખીઓ હેતથી ખાય છે. વળી પરમેશ્વરે ખેતરમાં પુરેપુરો પાક આપ્યો છે તે મીઠો માલ મંડ્યા રહીને ખાય તોપણ ખૂટે નહિ એટલો છે, તે ખાધને હંમેશાં સંતોષ રાખીને દરરોજ ચોકખું પાણી પીએ છે. અને પોતાને ઠંકાણું આવીને નિરાંતે બેસે છે. ફળો સારી રીતે હાલે છે. (૩)

હિંમત વિષે.

મહેનતથી માણસ એકલો હોય તોપણ હજારો માણસોને પાછળ પાડે છે, મતલબ કે પોતે આગળ પડે છે. મહેનતથી મરણ સુખજ્ય પૈસા અને અનાજ મેળવી શકાય છે. મહેનતથી રાજની પદવી લેવી હોય તો તે કાંઈ આદિ નથી મતલબ કે તે પણ મેળવાય છે. મહેનતથી દેવ અને રાક્ષસ તાબે કરી શકાય છે, મહેનતથી આપદાઓ તુરંત જતી રહે છે. મહેનતુ માણસો ધૂળમાંથી પણ સોનું શોધી કાઢે છે. અરે બાળકો! તમે મહેનતને હાથેહાથે ફળ આપનાર ગાય અરામર

જાણો. મહેનતથી ધાર્યા મુજબ ધણો લાભ મેળવાય છે, (૧)

સાર—આજસ છોડી મહેનત કરવી.

પાઠ ૩૨.	અર્થ=મતલબ; સાર	જંતુ=જીવડાં
સેવા=ચાકરી	ડહેલી=મોટાદરવાગવાળા	પાકે છે=પેઠા થાય છે
બદલામાં=સાટામાં	ધરનું ભોંયતળીઉં	ખુણેખાચરેથી=ખુણા-ભાયા
ભોગવટો=વાપર	ભરોસો=વિશ્વાસ	વાળી નાંખીએ=સાફ
વંશપરંપરા=છોકરાંના	મહેનત=મજુરી	શ્વાસ=દમ [કરીએ
છોકરાં; પેઢીધર પેઢી	મેથ=મેહ; વરસાદ	વડે=થી
સાંતી=હળ	નજર=તપાસ; દેખરેખ	ખુદલાં=કંઠાડાં
સાંતીની જમીન=ખેડવા	ખાતરી=ભરોસો; પતીજ	સુધરતી=સ્વચ્છ થતી
લાયક ભોંય	સાર—આપણા કામ-	નાશ પામે છે=જતા રહે છે
ઉંચા પ્રકારની=સારે; પાક	નો ભરોસો નોકરપર ના-	બિનાશ=ભેજ
ઉતરે એવી; ફળદ્રુપ;	ખવો નહિ. પણ નોકરો	ઢોળી=રેડી
રસાળ	કામ કરે છે કે નહિ તેની	મેલું=મંદુ'
પ્રકાર=વર્ગ; જાત	તપાસ રાખવી	ઠાઠીઓ તાવ=મેથેરીઆ;
નાનપણથી=મચપણથી	પાઠ ૩૩.	નઠારી હવાને લીધે જે
લાડ=વહાલ	બેનપણી=સહીઅર; સખી	તાવ આવે છે તે
ઉછરેલો=મોટો થએલો	પિડાય઼ુ=ખી થાય	મરે છે=કિતરે છે
ધ્યાન=ચિત્ત; મન	મંદુ=ગોળું	ઝીણો તાવ=હાડનો તાવ;
સાથી=મદદગાર; ખેતીને	પગ મૂકવાનું=આવવાનું	(એ તાવથી શક્તિ ધ-
માટે રાખેલો નોકર	મન=મુઝા; મરજી	ણીજ ઓછી થાય છે)
પ્રકાર=રીત	મંદવાડ=રોમ; બિમારી	લકવો=એક જાતનો રોમ
મહેનતુ=કંદોગી	મંદકી=મંદવાડ	(એથી શરીરનો કાષ્ઠ
પુંજ=દોહત	મૂળ=ખી; ખીયાં	બામ જુદો પડી જાય છે)
કચ્છતા=ચાકલી	નીરોગી=રોમ વગરના	

૨૬

ગજર=સંડાસ	હડ=હુદ; જડક;	ગુલાંટ=ગોલાંટ
મેરી=નીક; મટર	અણુસમણુ=વગર વિચારના; મૂર્ખ	ચક્રચક્ર=ગોળગોળ
* આડીકુડી=આડીકપટી	શોક=દીલગીરી	ચમકે છે=ઝળકે છે
દુર્ગંધ=અરાધ વાસ	દેહ મૂક્યો=મરણ પામ્યા	ઝમકારા=ચમકારા
તદન=ખિલકુલ	ધિકાર=તિરસ્કાર	શાખાશુ=ધન્ય
ખુલ્લી રીતે=સમજ પડે	ઠરાવ=નિશ્ચય	દરકાર=પરવા
એવી રીતે	સાર="સોખત તેવી	જીવની દરકાર રાખતા
સાર=ધર, વાડા વગેરે	અસર" હંમેશાં સારાની	નથી=મેતની ખીક રા-
દરેક ચીજ ચોક્ખી રાખવી	સોખત કરવી. કામ કરતાં	ખતા નથી
* પાઠ ઉઠ.	પડેલાં શું ફળ આવશે, એ	રિયર=હાલ્યા વગર
હંચા=સારા	આખતનો વિચાર કરવો	સફાઈ=ચાલાકી
પ્રાણુ=જીવ	કે જેથી પાછળથી પ-	ખેલ=રમત
વૃદ્ધ=ધરડાં	સ્તાવું પડે નહિ.	ચમકારવાળા=અચરત
પાટવીપુત્ર=મોટા છોકરા	પાઠ ઉપ.	પમાડે એવા
નિશ્ચય=ઠરાવ	ટાળું=જથો	નજરખંધી=ખડુથી જો-
સમાચાર=ખબર	હાથ=મે વેત જેટલી	નારની આંખને બૂલા-
૧ અદેખાઈ=ઝેર	હંખાઈ	વવામાં નાખવી તે
હથાપશે=સોપશે; બંમ	ધરી=પકડી; ઝાલી	ખુખીદાર=વખાણવા લા-
કરશે; ફેરવશે	સરખાઈ=પીપી	યક; ચમકારી
સંદેહ=શક; વહેમ	નટ=જો વગેરેનો વેષ લઈ	કસરત=ચરીર કસવું તે
વરદાન=માંગેલું આપવું તે	ખણા ખેલ કરનાર	ગુજરાન=ગુજારા; પોષણ
લેણું=મામતાં	અંગકસરત=ચરીરની	સાર=અંગકસરત-
વનવાસ=જંગલમાં	ફેળાયથી	થી ચારીર કસાય છે.
રહેવું તે		માટે નાનપણથી કસરત

કરવાની ટેવ શખવી.	અતિ=ધણે	સંગીત=ગાયન
પાઠ ઉડે.	શાખ=ઝાડપર પાકેલી	સૂર=અવાજ
ગ્રીષ્મ ઋતુ=વૈશાખ અને	કેરી	ગળાવું=ગળવી મૂકું
જેદ મહીનો; ઉનાળો	રસદાર=રસવાળી	રૂપેરી=રૂપાના જેવો સફેદ
મહિમાય=મોટામ	સુકેસરી=સારા કેસરીઆ	દીપે=શે.બે
નીરખી=જેઘ	રંગની	મધુર=સારો
શીતળ=કંડી	ચિત્ત=મન	કળી=ખીલ્યા વગરતું ફૂલ
કોંકણા=કોયલ	હરતી=ખેચતી	ફુલેણ=ખીલેલી
ટહુડા=કાલાકાલા ઓલ	કરતી=રહેતી	વેલમાં=વેલામાં
ધરતી=જમીન	દીલમાં કરતી=ચાદ રહેતી	અંગમાં=શરીરમાં
તપતી=ગરમ થતી	પ્રવેશ કરીને=આવીને	અનેક=વધુ
સુગંધી=સારી વાસ	ઉકળાટ=મહારામણુ	પાંખડી=ફૂલની પાંદડી
મોર=આંખા આમલીના	ધરે છે=કરે છે	પ્રસારી=ફેલાવી
ફૂલ	વનેવન=જંગલે જંગલ	ઝારીકપ=ઝારીના જેવો
વસંત=વસંત ઋતુ; જુ	આત્ર=કેરી	ગ્રીષ્મનો બાળ=ગ્રીષ્મની
લાઇ અને આગષ્ટ માસ	આમતરુ=આંખો	શરૂઆત
ભગતી=રખડતી	વાસ કરે છું=રહું છું	કોકિલ=મધુર
ફળી=પાકી	ચિત્ત હરે છું=મન	ભારી=ધણે
લલચાય=ત્રોભાય	ખેંચું છું	ખટમોગરો=એક જાતનો
જનો=માણસો	સ્થામ=કાળા	સુગંધીદાર મોટો મોગરો
લહી=જેઘ	પરખાઈ=એળખાઈ	રસીલી=મગ્ન આપનારી
બલી=સારી	કોમળ=નાજુક	
બલી લીલી=લીલીછમ	કંદ=સાદ; સૂર	

સમજીતી—પરમેશ્વરની મોટાઈ અમે ગ્રીષ્મઋતુમાં જોઈ લીધી. ઝાડની ઠંડી છાયામાં ફૂલ ફળને ખુશીથી હાલતાં જોયાં. (૧) કોયલ મીઠા સ્વરથી બોલતી હતી, તેથી આ આંખાતું ઝાડ સારું દેખાય છે. જેમ જમીન (સુરજની ગરમીથી) ગરમ થતી જાય છે તેમ મોગરો (પોતાની) સારી વાસ ફેલાવે છે. (૨) આંખો—જંગલમાં અને ઝાડોમાં રમતી અને ખૂશ થતી વસંત ઋતુ અને (આંખાને) મોર આપીને રખડતી રખડતી ગઈ. પછી ગરમીની ઋતુ થઈ એટલે આંખાપર બહુ સારી કેરી આવી, તેને સારી લીલીછમ જોઈને માણસો તે લેવાને લોભાય છે. (૧) એ ઋતુમાં ઘણો તાપ પડે છે, તેથી કેરીઓ ઝાડપર પાકીને ખરી પડે તે પછી રસદાર થઈ ને સારો કેસરીઆ રંગ ધરે છે. તે (કેરી) રસથી દુનિયાના લોકોતું મન પોતાની તરફ ખેંચતી તેથી કેરીની મળ મનમાં રહેતી. (૨) કોયલ—શુઓ આ ગરમીની ઋતુમાં ધામ ઘણો થાય છે. તેથી પક્ષી ઊડીને જંગલે જંગલ ફરે છે. હું (કોયલ) ટહુકાથી માણસતું મન મારા તરફ ખેંચું છું. મારું રહેઠાણ આંખાના ઝાડપર છે. (૧) હું મારા કાળા રંગના શરીરથી ઝોળખાઈ છું અને મારા મધુરા સાદ વડે વખણાઈ છું. (હું માણસોને) ગાયનના સ્વર સમજાવું છું અને મનને મોહ પમાડે એવો બાગ ઘણો ગળવી મૂકું છું. (૨) મોગરો—શુઓ આ બાગ સફેદ મોગરાના ફૂલથી રૂપેરી હોય એવો શોભે છે. વેલાઓમાં ખીલેલી કળાઓ છે તેથી શરીરમાં સારી વાસ ભરાય છે. હું ઘણી પાંખડીઓ ફેલાવી ઝરીતા જેવો બન્યો છું બધા લોકોએ અને ગ્રીષ્મનો ખીલેલો બાગક ગણ્યો છે.

આંખો, કોયલ અને મોગરો એક હારમાં ગાય છે,
આંખો—કેરી રસદાર હોય તેજ સારી.

કોયલ—હું ત્રીણી સ્વરને લીધે બણી વખણાઉં છું.

ઝાગરો—ખટ ઝાગરાની મીઠી સુગંધ છે.

બધાં કહે છે અમે સારી અને શોભીતી ગ્રીષ્મ ઋતુ બણી.

પાઠ ૩૭.

ઉપજવે=પેદા કરે
મડમ=ઝોરા લોકની સ્ત્રી
પાદરી=પ્રસ્તી ધર્મનો
બોધ કરનાર
બોધ=ઉપદેશ
દેવળ=દેહરં
કુશળ=હોશિયાર
શર કયું=આરંભ્યું
કાટખુણો=માંધકામમાં
ઉપયોગી લાકડાનું કે
લોહાનું એક ઝોળર
(અંનાં ઘાટ કાટખુણા
જેવો હોય છે માટ
કાટખુણો કહેવાય છે)
વખત ન લગાડ=ડીલ
નાહ કર
ઝાગરો=હાથપારો
બીલ=અંગણ રહેનારી
અનાય જાત
પોડારવા=પૂમ પાડવા

સાર-અભવ્ય માણસ ટોચ=ઉપસોભાગ; મથાળુ
બણેલાને નાદુમર જેવો સપાટ=સરખી
સમજે છે. તેથી હ મેશાં શિખર=ટોચ
તેને તાબે રહે છે; માટે મુશ્કેલ=અધરં
દરેક માણસે વિદ્યા મે-ચઢાવ સીધો હતો=ચઢ-
ળાવવાને પ્રયત્ન કરવો. વાનું સીધું હતું

ભાગ ૨.

પાઠ ૩૮.

ભાટ=કવિતા બનાવી ખરો
ખોટા વખાણુ કરનારી
એક જાત
બહાદુરી=પરાક્રમ
પારડી=સુરત જિલ્લામાં
કસ્બો છે.
વલસાડ=સુરત જિલ્લામાં
કસ્બો છે
ઝોળંગી=ચટાવી
વહેણુ=પાણીનું વહેતું તે;
પ્રવાહ
ખડેર=માગેથી ધમારતો
હજી=હાલ સુધી
કુંડ=છોટી આવેલો ઝરો
પુરજ=કિલ્લાનો ઉચો
ઝોળ પહોળો ભાગ
પ્રવાહ=રેલો; વહેણુ
તળેટી=પવંતના મૂળ
આગળની જગા
ખીણુ=મે પહાડ વચ્ચેની
જગા
હાર=ઝોળ
પમથી=પગે ચાલતાં પ-
ડેલો રસ્તો
રમણીય=મનોહર; સુંદર
સપાટાબંધ=જલદી
નકશો=ગામ, દેશ કે શ-
હેરનો ચિત્રેશો નકશો

આકૃતિ=ધાટ; આકાર	હીરપ થએલો	ખડક=પાણીમાંના ટેકરા
નમુના=નકલ	પડ=પોપડો	ધસડી=તાણી
સાર=અવલોકન ક-	ઉપરી=પુલી; ઉંચી થઇ	ખેડ=આરે બાબુ પાણી
રતું અને પછી તેવો ધાટ	ઉપસેલો=ઉંચો આવેલો	ને વચમાં જમીન હોય
બનાવવો કે જેથી જોએહું	ઉપયોગી=જરૂરનું	મુખ=નદી દરીઆને મળે
બરાબર ધ્યાનમાં રહે.	સાર=આ પાઠથી કુ-	છે તે જમા
પાઠ ઉઠે	દરતનું જ્ઞાન થાય છે.	સરિતા=નદી
ખોડા=ઝાડપાન વગરના	પાઠ ૪૦.	તરે=ઝાડ; વૃક્ષ
બેખડો=પત્થર કે માટીના	ફરફર=મારીક ટીપાં; ખુદ	નીરે=જળથી
મોટા ટેકરા	મેળાપ=મુલાકાત	તીરે=કાંઠે
દેવસ્થાન=દહેર; દેવળ	વહેળો=નાની નદી	ચિત્રવિચિત્ર=અતજનન-
સારી=ફળદ્રુપ; રસાળ	ધોધ=કુંચેથી જોસઅંધ	ના; તરેહ તરેહના
દેવકી ઉનાઇ=મુરત બિ-	પડતું પાણી	કિનારે=કાંઠે
લામાં વાંસદાની પાસે	શક્તિ=જળ	ચરતાં=ધાસ ખાતાં
ઉના પાણીનો કુંડ છે	પચી જાય છે=નીચે ઉ-	નિશ્ચય=નકકી
તે ગામ	તરી જાય છે; સમાપ્ત	પિછાણીએ=સમજીએ
પીગળેલો=ગરમીથી પ્રવા-	જાય છે	ચમકારા=ઝમકારા

સમજીતી—સ્વચ્છ પાણીથી ભરેલી સારી નદી જુઓ, તેને કાંઠે નાનાં મોટા ઝાડો ઊગેલાં છે એમાં જુદાં જુદાં રંગનાં માછલાં મળ કરતાં અને કિનારાપર લીલુંજામ જેવું ધાસ પશુઓ ચરતાં જણાય છે. બધા શહેરનો દેખાવ નકકી નદીથીજ સમજવો, નદીથી નહાવાનું ધોવાનું, પાણી પીવાનું મોટું સુખ સમજવું.

પાઠ ૪૧.	ધધો કરનાર	ખાર=ખારો
બલાસી=વહાણ કાંવાનો	બહોળો=ધણો મોટો	મરતીઓ=નદી આકી

કે ફરીઆમાંના પાણીનું
ચઢવું તે બરતી, ને
ઉતરી જવું તે ઓઠ
મોખાંછોળો
કાડીઓ } ફરીઆમાં પ્રા
શંખલા } ણીઓને ર-
છીપો } હેવાનાં ઘર

પાઠ ૪૨.

હજીરે=તાપી નદીના
મુખ આમળ હવા
ખાવાની જગા છે
મછવે=નાતી હોડી
ભૂગોળ=પૃથ્વીનો ગોળો
ટંડેક=વહાણુ ચલાવનારો
નુખ્ય ખલાસી; સરંગ
માહીતી=ખખર
ભૂગોળવિદ્યા=પૃથ્વીના
ગોળા વિષેની વિદ્યા
પુરતી=જોડાએ તેવી
મગીઆ=મગ જેટલી
નાની
નિશાન=એધાણી
ભૂશિર=જમીનની અણી
લાંબી વધીને ફરીઆમાં

ગએલી હોય તે
ધુસે છે=પેસે છે
અખાત=સમુદ્રનો ફાંટો
લાંબો વધીને જમીનમાં
ગએલો હોય તે
ઉપસાગર=પહોળા મોનો
અખાત

કાંપ=પાણીમાં ધસડાપ
આવેલો કાદવકચરો;
ચગુ
ખાડે છે=કરે છે
દ્રીપકલ્પ=જેની ત્રણે બા-
જુએ પાણી ને એક
બાજુ જમીન હોય તે
કિયા=કામ
સામુદ્રધુની=મે મોટા પા-
ણીના ભાગને સાંધનારો
પાણીનો નાનો ભાગ

પાઠ ૪૩.

કારોગર=સુચાર; લુહાર,
કુંબર, વણકર વગેરે
કામ કરનાર
દેશાધ=જગીરદાર; વત-
નવાળો

વસવાયાં=સુચાર; લુહાર
વગેરે ગામની વસ્તીનું
કામ કરનાર લોક
આરા=પૈડાની વચમાંના
ફરતાં લાકડાના કકડા
વાંસલો=સુચારનું લાકડા
ધડવાનું ઓગર

ટકાઉ=મજબુત
ધમણ=વા પુકવાનો
સંચો [ગારી
તણખા=સળગતી ચણુ-
ચોપાસ=ચારે બાજુ
વાટ=પૈડાપર ચઢાવેલો
લોખંડનો પાટો

સજજડ=સખત
ચાકડો=લાકડાના પૈડા
જેનું કુંભારનું ઓગર
લોંદા=લચકા
કોસ=ગાઉ
ફળકો=લાકડીના જે ધા-
ટપર કાતેલું સુતર વિ-
ટાળવામાં આવે છે તે
તાંતણા=તાર
તાણાવાણા=વણુવાની

સાળપર જે હિમા દોરા
રાખવામાં આવે છે
તે તાણો, અને આડા
દોરા રાખવામાં આવે
છે તે વાણો
ખાદી=દોરી
ખોળીકું=ગોદડાનું કપડું
જળમ=પાથરવાનું રંગી-
ત મિઠાનું
પાઠ ૪૪.
મામજીમાં થોડાં ફળીયાં
ને થોડાં ધર હોય તે
શહેર=જેમાં છાપ્પ ને
હારખધે ધર હોય અને
સારાંસારાં બજાર હોય તે
છુટ્ટી=રજા
મિઠ્ઠીદંડા=મોઢ દડો
દડો=મિલ્લી હડાવવાની
એક હાથની લાકડી
તાલુકો=પરગણું
વળવાનો=ફરવાનો
દહાડો વળવાનો=શાયદો
થવાનો
રોજ=કુખરો ઉપર બાં-

ધેલાં મકાન
મસીદ=નિમાજ પઢવાનું
ટેકાણું
કોતરકામ=પત્થર કે લાક-
ડામાં કોતરેલું ચિત્રકામ
ટપાલ ઓફિસ=પોસ્ટ
ઓફિસ
બજાર=હાટ
કારીબરી=ક્રીસમ; બ-
નાવટ; હુન્નર
વરાળયંત્ર=વરાળના બે-
રથી ચાલતો સંચો
પાઠ ૪૫.
મુખી=તલાટી
કચેરી=ઓફિસ
તગાવી=સરકારે ખેડુતને
બ્યાજે ધીરેલાં નાણાં
મહેસુલ=જમીન ખેડવા
બદલ સરકારને ભરવાના
રૂપીઆ; જમીન વેરો
હદ=સીમા; મર્યાદા
ફેરણી કારકુન=તાલુકાના
મામોની સીમમાં ફર-
નાર કારકુન

હવાડો=કુવા નજીક દો-
રને પાણી પીવાને માટે
બાંધેલો કુંડ
દુરસ્ત કરાવવું=ભાંગેલું
સમરાવવું
ઓવરસીયર=બાંધકામ
ખાતાનો અમલદાર
ફોજદાર=તાલુકાના પો-
લીસનો ઉપરી
મુકદ્દરો=કેસ
સાક્ષી=જીજ્ઞાની
અવરલકારકુન=મામલ
તદારના હાથ નીચેનો
પહેલો કારકુન. થડ
કલાસ માજરટ્ટ
જમાદાર=મેત્રણુ ગેટનો
ઉપરી
ખૂટતા=જોડતા
રજી=હાજર
સપ્તી=જોર જીલમ
પગાર=દરમયો
નાયક=સિપાઇની ટોળાનો
ઉપરી
તિજોરર=તિજોરીનો

ઉપરી	વિભાગ=ભાગનો ભાગ	તીડ=અનાજ ખાઈ જ-
રસીદ=પહોંચ; પાવતી	કમિશનર=વિભાગનો	નાર એક જાતનું પક્ષી
કાથળી=ચેલી	ઉપરી	પાક=મોલ
કારકુન=લખવાનું કામ	કલેક્ટર=જિલ્લાનો મુખ્ય	બંદુક=પીસ્તોલ જેવું
કરનાર	ઉપરી; જિલ્લાનો સુબો	હથિયાર
ખત=દસ્તાવેજ; લેખ	મુલતવી રાખવું=થોડા	પરવાનગી=છુટ; રજા
હવાલદાર=પોલીસ પટેલ-	વખત મુધી નહિ વસુલ	આશા=ઉમેદ
ના હાથ નીચેનો હલકા	કરવું તે	ભલામણુ=સિકારસ
પગારનો સિપાઈ	અમલદારો=અધિકારીએ	છુટ=રજા; પરવાનગી
નોંધવાનું=જાણવાનું	સુખાકારી=આરોગ્યતા	હાલ=હાલમાં
દવાખાનું=ઘરિપતાલ	દેખરેખ=તપાસ	ડેપુટી=મદદનીશ
છરી=શીતળા કાઢવાનું	ઇન્જનેર=આંધકામ ખા-	કન્યાશાળા=છોકરીઓની
ઓખર	તાનો વડો અધિકારી	નિશાળ
શીતળા=સૈયડ કાકા,	કન્સ્ટેક્ટર=તપાસણી	પરીક્ષા=તપાસ
બળીઆ	કરનાર અમલદાર	શોધવા=તજવીજ કરવા
કાચતો=કાણું પાડી ચેપ	વહીવટ=કારભાર	નાલાયક=નહિ આલે એવો
મૂકતો	મામલતદાર=તાલુકાની	નિરાશ=નાઉમેદ
ચેપ=પક; રસી	જમાયેથી વસુલ કરનાર	ખુત=મારી નાખવું તે;
પાઠ ૪૬.	અમલદાર	ધાત
તાલુકો=વણી ગામ મળી-	લેણદેણુ=લેવું દેવું	જુખાની=સાક્ષીએ કહેલા
ને થયેલો ભાગ	મુન્સફ=સાબજન	ખોલ
જિલ્લો=વણી તાલુકા	પાઠ ૪૭.	ભાગ ૩.
મળી થયેલો કલેક્ટરના	ખીના=ખાખત; હકીકત	પાઠ ૪૮.
તાખાનો મુલક	રેલ=પૂર	નાણું=પાણી જવાનું

મરનાળું
 મૂળ=નદી ને ઠેકાણેથી
 નીકળે છે તે જગ્યા
 ડહોળું=કાદવવાળું
 ચિત્રાર=મેક કાંઠે બરપુર
 ઝરણું=જમીનમાંથી કુટ-
 તી પાણીની સેરો
 બરફ=ટાઢથી ઠરી ગયેલું
 પાણી
 ઠરી=જમી; બંધામ
 થીજીને=ઠરીને
 ઘટ=ગડો
 કંચો=ઝીણા કટકા
 હિમ=ઠંડાર
 બાફ=વરાળ
 કિરણ=સીધી લીટીમાં
 પડતો પ્રકાશ
 ટીપાં=ફેરાં
 ઝાકળ=કંડીના જોરથી
 પડતું પાણી; હિમ
 અટકીએ=ચોલીએ
 પાક ઝલ.
 દેવતા=અગ્નિ
 ઢૂંકણી=દેવતા ઢૂંકવાની

વાંસની ભુમળી
 વા નાખીએ=વીંઝીએ
 મતિ=હીલચાલ
 મીણમત્તો=મીણ સાથની
 વાટ
 અમારા=સળમતા કોપલા
 તાજી=ચોકખી
 ઠરી જાય=હોલવાઈ જાય
 યુગળાઈ=ફાઈ
 જોત=જળતું; બડકો
 દવ=જંગલમાં જાગેલી
 આગ
 પાક પડ.
 મિદાર્ધ=ગળ્યા પદાર્થ
 કંટાળનો=કાયર થનો
 પુષ્કળ=વણું
 મીઠું=લૂણ; નીમક
 મોળી=ચીકડી
 બેસ્વાદ=સ્વાદ વગરની
 સ્વચ્છ=ચોકખું
 આરીઆ=ચીમડાના
 કકડાને મીઠાના પાણી-
 માં બોળી સુકવી બ-
 નાવેલા તે

જીવ=જીવાત
 તામ=તરતના
 અગર=મીઠું પાકે તેજગ્યા
 જુઆળ=પાણીનું ચઢવું;
 બરતી
 કણી=રજકણ
 સાંભરી લખ=કસરડી
 લખ; એકડી કરી
 ઢગલા=ઢગ
 તરી આવે છે=ઉપર
 આવે છે. [જાત
 સિંધવ=મીઠાની એક
 જગ્યા બંધ=ધણું
 દેશાવર=પરદેશ
 સાર=માણસને પહેરે
 નંબરે હવાની; બીજો
 નંબરે પાણીની, ત્રીજો
 નંબરે ખોરાકની, અને
 ચોથે નંબરે મીઠાની જ-
 રર છે. મીઠું સ્વાદમાં
 ખાર છે છતાં મીઠું ક-
 હેવાનું કારણ એ કે તે
 ખોરાકને સ્વાદવાળો
 બનાવે છે.

પાઠ ૫૧.	બોચીઆં વાળી	ટીપે છે તે ઝોળર
ગંધક=પીળા રંગની ઝટ	ફટકડી=એક જાતની તુ-	ટીપીને=ધડીને
ભાંગી જાય એવી વસ્તુ	રા સ્વાદની વસ્તુ	સીધું=ખાંસરં
મતલબ=મધ્યસ્થ	ખાજુ=પાસા	નળીઓ=ભુંગળીઓ
ખાસ=ખસુસ; જરૂર	પાસા=કોરણો	રવેશ=માળનો ઝુલતો
ખરડ=ઝટ ભાંગે એવી	પહેલદાર=પહેલવાળી;	ભાગ; ગોખ
ચુરેચુરા=છુકેછુક	પાસાવાળી	ખોટીઓ=ખુટીઓ
મૂળરંગ=પ્રથમનો રંગ	હાર=કંઠો	ધા કર=ટોપ
આંચ=ઝાળ	કીમતી=મૂલ્યવાન	પોત્તાદ=ખરું લોહું
ધરી=પકડી	ઝકીક=રંગીન ચળકતા	કરવત=લાકડા વહેરવાનું
ભડકો=અળતું	પતથરની એક જાત	હથિઆર
વિરમય=નવાધ	ઝવેરાત=હીરા માણેક	ચપ્પુ=ધટાદાર છરી
ગજરો=ફૂલનો માથામાં	વગેરે રત્ન	સ્કૂ=પેચવાળો ખીલો
ધાલવાનો તોરો	ઝમ્મર=કાચનું કે ધાતુ-	કાનસ=રેતરડો
ઝાળ=આંચ	નું ઝાડ	ધડતર=ધડીને 'મનાવેલું'
ઝાંખું=ચીકું; તેજ	પાઠ ૫૩.	નક્કર=સંગીન
વગરનું	કોદાળી=જમીન ખોદ-	ખાધર=મહારોખહાર
ઉડાવવા=અદક્ષવા	વાનું ઝોળર	પાઠ ૫૪.
સાર=ગંધકમાં રંગ	સમી=દુરસ્ત	દંદ્રિય=શરીરના જે ભાગ
ઉડાવવાનો ખાસ શુભ છે.	ભટ્ટી=ધાતુ પીગાળવાનો	વડે કામ અથવા બા-
પાઠ ૫૨.	ચુકો	ન થાય છે તે. (જેમ
શીખ=મરજી; હસ્થ	પાનું=ફળ	કે આંખ, કાન, નાક.
અફાળી=પટકી; પહાડી	ઝેરણુ=લુહાર સોની વ	જીભ. ચામડી, હાથ,
ખરબચડી=ખાડા ખ.	ગરે જેનાપર મૂકી	પગ, મોં, ઝુદા, હિપચ)

મુખ્યમોટા
અંગભાગ; અવયવ
સોપારીનાં ઝાડસોપા-
રણ

ચોટી=વળગી, બાત્રી
અગત્ય=જરૂર
છિદો=કાણાં
શોષી=ચૂસી
એકાદુ=એક

ખ્યાલ=અટકળ; ધારણા
બારીક=સૂક્ષ્મ; ઝીણાં
ઝાટકીએ=કેપણીએ
સાર-ઝાડના મુખ્ય

છ અંગ છે મૂળ, થડ,
પાંદડાં, ફૂલ, ફળ, બી.
પહેલાં ત્રણ ઝાડને જીવા-
ડનાર અંગ છે.

પાઠ ૫૫.

સીસાપેન=પેનસીલ
ધટ=ધાડું
ચીકણું=ચિકાસવાળું
છેદ=કાણું; વેઢ
ઝરપે છે=ધીરે ધીરે વહેછે
આરપાર=આ બાજુથી

પેલી બાજુ
તાડી=ખાટો નીરો; ખ
જુરી કે તાડનો રસ
નીરો=ખજુરી વગેરેનો
તરતનો ઝરેશો રસ
ખરસાણી=ચુવેરની એક
જાત
ધોર=ચુવેરીઓ; કાંટાતું
ઝાડ

ગુંદર=ઝાડનો ચીકણો રસ
આંકડો=એક જાતનું
ઝાડ(એના ફૂલ હલુમાન-
ને ચઢે છે)

ઉપવાસ=ભૂખ્યા રહેવું તે
સાખુચેખા=વાંસીઆં
ચોખા

છાલ=છોડા; ચામડી
રેસા=તંતુ; તાર
ડહોળી=વલોવી
મળણી=માળવાતું ઝીણું
કાણાંવાળું વાસણ
હલકા=જલદી પચે એવા

પાઠ ૫૬.

શુભારે=આસરે

કુંડી=નાતું કુંડું
ઉંખી=મૂકની કંઠી
સુખળાં=કુંડાં કે કંઠીની
બાજુએ સોયા જેવું
હોય છે તે
ખાંચ=ખોબણ

મુલક=દેશ
દાકિદખાની=પીળા પોચા
વાજીઓ=ઝીણા કાળાશ
પડતા

પોટા=વોળો હુમસો
હુમસો=કુંકો પણ બરાઉ
દાડ=માગ

પુષ્ટિકારક=જેર આપનાર
બરછટ=કઠણ તે ખર-
બચડું લાગે એવું

થુલું=જુલું; ચાળણ
બાફે=મરમ પાણીમાં
પકવે

હવાલો=તારની ચાળણી
ઝાટકીએ=કેપણીએ
ચાળણુ=ચાળતા બાકી
રહેલો ભાગ; થુલું
રવો=ઝીણો દાણાદાર લોટ

આથો=મઠીને ખાટું
 ચએલું ખીરું
 લોપડી=પટ્ટી
 જખમ=ખા
 પોટીસ=ગુમડાં વગેરે
 દરદ પકવવા માટે ઘઉં
 અળસી વગેરેના લોટની
 બાણીને લુમદી કરવામાં
 આવે છે તે
 સાર-અનાજની પ-
 રીક્ષા તથા તેનો ઉપયોગ
 સમજાય છે.
 પાઠ ૫૭.
 બગીચો=આગ
 દંડી=વચલી નસ
 થોકડો=જથો; જુડો
 ચૂંટી=તોડી
 સાંકડું=નાતું
 ગંજી=રમવાના પાનાં
 માફ=રેડે
 કમળ=ઝળાવમાં ચતુ
 એક જાતનું ફૂલ
 અળવી=અળુના પાંતરાં
 જ્યાંખખ=સામઠું

કુંવાર=કુંવારનો છોડ
 દાંતા=અણીવાળી કોર
 અમથીઓ=અગથીઆ-
 નું ઝાડ
 ગુલમોર=એક જાતનું
 ફૂલના ઝાડ
 કળી=વમર ખીચેલું ફૂલ
 પાઠ ૫૮
 જીવજીવનાનાં જીવડાં
 પતંગીકંઠ=એક જાતની
 સુદર પાંખવાળો કીડો
 જકર=ખાધેલું પચાવ-
 વાની કોથળી
 પારખ્યું=મણ્યું
 ખૂંચસુરત=દેખાવડી
 ખીલકુલ=સમુજગી
 માદા=પશુ પટ્ટીમાં સ્ત્રી
 જાત હોય તે
 પાંખ=પર
 વૈનરી=વેઠ કરનારી
 અવરથા=દશા; હાલત
 બદલવી=ફેરફાર કરવી
 ક્યળ=પેટે ચાલનાર કીડા
 કોશિટે=સાંચી ગોળ દડી

નિરાંતવાળી=નચિંત થઈ
 અવતાર=એકરૂપ બદલી
 ખીમ રૂપમાં આવવું તે
 પુડા=મધમાખીનું ઘર
 હુમયો=દુશ્મનો
 કુકુંબ=વંશ; ઓલાદ
 વંદા=વંદાં
 પાઠ ૫૯
 બાગીચા=શહેર કે ગા-
 મમાં પેસવાનો દરવાજો
 ધોળાય કરતો=વારંવાર
 આવતો
 મ.થું=મુસાદરીનું ખા-
 વાનું
 સમડી=કામડાના આકા-
 રનું મોટું પ્રાણી
 તીર=કામડું
 ધસારાબંધ=ઝડપથી
 નજર=નીંધા
 નહોર=નીણા નખ
 ચીરે=ફાંડે
 કરંડી=સુગંધેલા છોડની
 ડાંખળી; રાડા
 સરી=લપરડી

અધાર્શ=ચક્કરફેર; તંમર
ગીધ=ફાડી ખાનાર મોઢું
પક્ષી
ઢોળાવ=ઢાળ
મરદન=કોક
ખાઉધરા=ખાતાં ધરાય
નહિ એવા
ગળે છે=કેતારી દે છે
કોહેલું=સડેલું
કમકમાટ=ચીતળી
સાર-ધરે જે પ્રા-
ણીઓ બનાવ્યા તે આ-
પણા સુખને માટેજ બ-
નાવ્યાં છે; માટે પરમેશ્વ-
રનો પાડ માનવો.
પાઠ ૬૦
ઠેકડા=કુદકા
દોડાદોડ=નાસાનાસ
ભપકાદાર=શોભિતા
સુંદર=પૂર્વસુરત
વલવલાટ=ફરીને નહિ
એસવું તે; વલોપાત
રમુજ=આનંદ
બદન=જરીર; અંગ

પીટે=અરડે; વાંસે
શુચ્છવાળી=શુભખા જેવા
વાળવાળી
છેડાં=છેતરાં
મર=માવો
કુમળી=નરમાશવાળી
કુંપળ=ફણગો; અંકુર
કાતરી=કાપી
રાક્ષી=પત્રે બાજુપર
અકેકો અણીદાર દાંત
હોય છે તે
રવાંટી=ઝીણા વાળ
ચપળ=ચાલાક
અવાજ=સાદ
ખાતકી=ખુતી
દુરમન=જનુ
બચાવ=રક્ષણ
પોલાણુ=પોકળ ભાગ
શુભખો=જ્યો
જાત=જાજ
બીકણુ=બીએ એવું
નજરે પડતું=દેખાતું
ખાસ કરીને=ધણું કરીને
દૂરવું દૂર=આથે

તેજ=ચાલાક
કીવતવાળા=મજબૂત;
જેરવાળા
ઉપરાઉ સરી=એક પછી
એક
ફાળ=કુદકો; જલંગ
લટ=મડી
રતુમડો=રતાશ પડતો
કલા=પુળા
રહેઠાણુ=વાસ; રહેવાનું
ઠેકાણું; મુકામ [વખત
સમીસાંજ=દીવાળીનો
પાઠ ૬૧.
પુછડીહલાવનો=પૂશયતો
ફરી વળ્યા=વીઠળાયા
મરત=હાર; જીત
ખંખેરી=ઘાટકી
હટે=દૂર જાય; ખસે
લટકતી=લખડતી
લાળ=ચીકણું થુંક
પંખ=પાંચ આંગળાં ને
હથેલી જેટલો કાંડા લ-
ગીનો ભાગ
ખાડી=દોડ

ભરૈસાદાર=વિશ્વાસુ	જેવું	ખખર=ખણુ
મમતાળુ=માયાળુ	સુરાશ પડતી=સુરાશપર	ધોર=ધણું બિહામણું
તામેદાર=તામે રહેનાર	પાદર=આમના ઝાંખા બ-	મ્યાન=રેવારતું ધર
પત કરતી=જોખતી	હારની જગા	ચીરું=ફાડું
માન=આખર; મોટાપ	કીકિઆરી=ચીસ	કરકરી=ખરખચડી
બાવ=ખાર; હેત	પકકું=પહોંચેલું; પેક	છોલી=ફોતરાં કાઠી
પાઠ ફર.	ખધું=ધુચ્ચું	ઉપયોગીપણું=જરૂરિ-
સવાલ=પ્રશ્ન	બમે=મટકે; રવડે	આત
ટહાર=સીધા	ભારો=ચુચ્છો	મહેરઆની=દયા
અણી પડતાં=અણીવાળા	ખોળ=શોધ; તપાસ	ગુણુ=પાક
દેખાવ=શોભા; ભરાવ	દરાખ જેવાં=ગળ્યાં; મીઠાં	કાસળ કાઢવું=જડ મુ-
બરછટ=કરકરા	વાઢ=શેરડીનું ખેતર	ળથી નાશ કરવો
બગાસું ખાય છે=આળસ	પાઠ ફડ.	પાઠ ફડ.
દૂર કરે છે	ધુરકવા=ડોળા કાઢવા	સિંહણુ=સિંહની માદા
કાચું=જડચું	ખાતર=માટે; વારને	અગ્નિયમ=નવાઈ
જોરાવર=ખળવાન	પજવો છો=હેરાન કરો છો	ધ્યાન=ચિત્ત
નળો=ધુંટણથી પાટથી	કાઠી=નાનો કાઠાર	અગ્નિ=દેવતા
સુધીનો પમનો ભામ	નુકસાન=ખગાડ	ચાળ=કેશવાળી; ઘેઠા કે
વિકરાળ=બિહામણું;	કીકી=આંખના ડોળાની	સિંહની ડોક પરના વાળ
ડરામણું	વચ્ચેનો ગોળ કાળોભાગ	ડેસણુ=હડસેલી શકામતેવી
છાતીવાળું=હિંમતવાન	સહેલાઈથી=ધોડીમહેનતે	ધુધુવાટા=ધૂ ધૂ કરતો
કુમરો=ધસારો	ઝાંખા=ચોડા	અવાજ
દુકડી=ટોળી	શેખા=દેખાવ	મજાનાં=સિંહનું બરા-
બદામીઉં=બદામના રંગ	મ્યાન=સમજ	મડું તે

મુજતા=કાપતા
 ભયંકર=બિહામણા
 વાધય=વાધની માદા
 ગોસ=માંસ
 ચળકે=ઝળકે
 ભો=ખીક
 દેકાણું=નિયમ
 ચાખેલ=સ્વાદીઓ
 વસ્તી=વાસો; રહેઠાણુ
 ચાંઠા=ડાઘા
 દીપડો=વાઘની ભતનું
 પ્રાણી
 આંતરે=ધેરે; કમળે કરે
 હેરાન=દુઃખી
 પાઠ ૬૫.
 ગોશ્વળગાય=પરમેશ્વરની
 ગાય
 કરોડ=વાંસાની વચમાંનું
 ઉજું હાડકું
 દવાખાના=મરિપતાલ;
 દવાખાનું
 હાડપિંજર=હાડકાનું
 ખોખું
 દિવાલ=મીંત; કરો

ટાંચું=લટકાવ્યું
 બિઆમણું=કરામણું
 ગરદન=ખોચી
 પાંસળી=પાંસા પરની
 હાડકા
 ખેડોળ=કદડપું
 ભરાવિ=ભરેલું
 બેશક=નકકી; ખચીત
 કૌવત=જેર; બળ
 અવયવો=ભાગો
 ખોપરી=મગજનો દાખડો
 મગજ=ખોપરી માંહેનો
 નરમ ભાગ
 ફેફસાં=દમ ભરવાની
 કોથળી
 હૃદય=સોહીની ટાંકી
 ચાપો=કુલાની પાસેનો
 જાંગનો ભાગ
 પુકકો=દમ ભરવાની
 કોથળી
 સંરક્ષણુ=સારી સંભાળ
 રેસા=તાર; તાંતણુ
 સંકડાય=સંકોચાય
 ગોઠવો બાકે છે=એક

ટેકણુ એકઠો થાય છે.
 સત્રાવ ૧) માંસપેસી સૈ-
 ની બનેલી છે? સ. ૨) હા-
 ડકાંની જરૂર શા માટે છે?
 સ. ૩) સોમામાં કયો
 ગુણુ છે કે જેથી તે
 લાંબા ટુકા થઈ શકે છે?
 સ. ૪) શરીરમાં કેટલાં
 હાડકાં છે ?
 પાઠ ૬૬.
 કુદરતી=માણુસનું કરેલું
 નહિ તે; ઇશ્વરનું બના-
 વેલું તે
 ઠાંકણુ=કવર; પડ
 ચામડી=વચા
 સુંવાળી=લીસી
 ઢીમું=ઢીમણું
 રક્ષણુ=સંભાળ; અચાવ
 ગોડ=રસવિકારની ગાંઠ
 ઉપસી=ઉચી આવી
 પડ=પોપડો
 ખરી પડે છે=જતી રહે
 છે; નીકળી જાય છે
 રાત્રાના જાય=રમ આવતી

નમ	મયુ' ? સ. ૨) આમ	ખીક=૩૨; ભો
કરદ=૬:ખ	ડીનો ઉપયોગ કહો. સ.	અમારવાડો=ન્યાં અમાર
નિશાની=એધાણી	ક) આમડીમાં કેટલા પડ	લોકો રહેતા હોય તે જગ્યા
લઈ=અપરી	છે ? સ. ૪) એ પડનો	કાચળી=ચેલી
આહુ=અરા અડક્યાથી	ઉપયોગ સમજવો. સ.	વાસ ભારતી=મધાતી
પશુ દુઃખામ તેવું	પ) કષ્ટ જગ્યાની આમડી	ઠરાયું=ઉશું રહેવાયું
ભો કે=ધોંચે; ધાલે	જડી હોય છે ? સ. ૬)	ટાંગી=લટકાવી
ખાન=આમડી; ત્વચા	એક દાખલો આપી આ-	રાંપી=આમડું સાફ કર-
અડકે=છેડે	મડીની રચના સમજવો	વાનું=મોચીનું ઝોળાર
ખમાતું=સહન થતું	સ. ૭) જેના શરીર પર	છન=ધોડાની પીઠ પર
ઓસીકું=નાનો તકીઓ	વાળ વધારે હોય તેની	નાખવાની માદી
દાખલો=ઉદાહરણ	આમડી કેવી હોય છે ?	કુમળું=નરમ
ખોળાઈ=ઉપલું પડ	પાઠ ૬૭.	મશક=પાણી ભરવાનો
હેઠલું=નીચેનું	સુરત=તાપી નદીને ડાબે	આમડાનો કાથળો
ગલેફ=ઓસીકા કે ગોદ-	કાંઠે રાહેર છે.	સ. ૧) આમડામાં કચો
ડાને ચઢાવેલાં પડ	ટકારો=આંગળી વાળી	ચુલુ છે કે જેથી પાણી
સક્રમદશક=નાનીચીજને	નખથી ઠોકવું તે	અંદરથી બહાર નીકળી
મોટી દેખાડનાર	તળાઈ=નીચેનો ભાગ	જવું નથી ? સ. ૨)
અસખ્ય=અમણિત;	ખાસું=મળતું; સાર	જોડા પહેરવાથી શો
ધણાજ	કમાવેલું=પકવેલું	લાભ ? સ. ૩) આમ-
દેખા=કાપા	તરડે=તરડ પડે; ચીરા	ડાને ફળવવાની રીત
મરમ=કુંકાળું	પડે; ફાટે	કહો. સ. ૪) આમડાની
જેંડા=જેંડીનો નર	ટકે છે=નભે છે; ચાલે છે	કષ્ટ કષ્ટ ચીજો આવે છે
સ. ૧) શરીરનું ઢાંકણ	પહેર્માં=ચાલ્યા	પાઠ ૬૮.

નઘેટાના વાળ
રહાકરનળદ ઘોડા
ગેરે
ઢોંઘળદને ઓઢાડવા
માટે સીવેલું કપડું.
ભાવોઢઢ; ગરમી
થ્યાપૂરા થયા; ગયા
સડીપોટથી
તવુંસાંઆ દોરા કાઢવા
વેકડકડાકુટ; માથાકુટ
કડીઆગુચળીવાળા
રાઉપાસે પાસે
ઉંમળ્યુત
ફગરમાવે
ચનીસંભાળી
આઝીણું જીવડાં
સ્કુટઝેકીટ; કંમર
ધુધીનો વગર બાંધેનો
ખળો
ખોપગની પાની
ધુધીનો ડગસો; જામો
ખળોઆંધ વગરતું
ખદન
સ. ૧) ઘેટાને ઢાઢ કેમ

વાતી નથી? સ. ૨)
બરવાડ ક્યારે બિન કાતરી
લે છે? સ. ૩) બિનનો
ઉપયોગ કહો. સ. ૪)
બિનનાં કપડાથી ઢાઢ કેમ
વાતી નથી? જ. ૪.
શરીરમાંથી ગરમી નીક-
ળી જવા પામતી નથી.
પાઠ ૬૯.
ચોધડીએવખતે
આંગણુંઆરણુ આગ-
ળની જગા
ખાસનળી જોષને
તળાઉંનીચેનો ભાગ
બેજશરદી
કુંબીધરના હિમા આડા
લાકડા ખેસાડવા માટેની
બેસણી
સાગસાકડાની એકજાત
હોલાણુંહો દેવરાવવીતે
પરસાળધરમાં પેસતાં-
પહેલો ખંડ આવે છેતે
ઓસરીઓટથી
દેરાસરદેવને રાખવાતું

ટેકાણું
પૂળસેવા
રસોડુંસંધણી; રાંધ-
વાનો ઓરડો
પાણિઆરપાણીના
બેડાં તથા ગાળી
મૂકવાની જગો
કાઠારઅનાજ ભરી
મૂકવા માટે લાકડાનો
કે કાઢવનો બનાવેલો
ઘાટ
ધુમાડીઉંધુમાડો નીક-
ળવા માટે બાંધેલું તે
ધેરાધ/ભરાધ
વૈદના પમત્રાં થતાં નથી
રોગ આવતો નથી.
જાજરસંકાસ
વાડોધરની પાછળની
ખુલ્લી જમીન
ક્યારોઓરસ ખાડો
હાડીધરની પહાડીના
તેવાં પડવાનો ભાગ
સીડીનીસરણી
કિવનખાતુંબેસવા બી-

ઠનાનો મુખ્ય ઓરડો
 રંગબેરંગી=જુદા જુદા
 રંગના
 મોટાં=પ્રખ્યાત; નામીયા
 ખુબીયાં=સફાઈથી
 વેલ=વેલા
 ખીંટી=ખુંટી
 તાકા=મેટા ગોખલા
 મોભ=છાપરાની વચ-
 માંનું આડું લાકડું
 સાકટી=વળી
 પકવાસા=છાપરાના સા-
 કટા સાથે જડેલી
 પાટીયાની ચીપો
 કામડું=વાંસની બે ફાડ-
 માંની એક ફાડ
 સરડાવડુ=છાપરા ઉપર
 કામડાં બંધાવવા
 છત=છાજ
 નરદમ=તદન
 ઝંખો=ગોખ; રવેસ
 બેશ=નકો
 સવડવાળું=સગવડ ભરેલું,
 મગવળું

પાઠ ૭૦.

ઓળો=છાયો; પડછાયો
 છાયાયંત્ર=ઓળાપરથી
 વખત જાણવાનું યંત્ર
 સાધન=સાહિત્ય
 મહારી=ખેલ કરનાર
 સ. ૧) અસલના વખ-
 તમાં ધડિઆળ હતા ?
 સ. ૨) અસલના લોકો
 વખત શા ઉપરથી
 જાણતા.

પાઠ ૭૧

ધડિઆળ=વખત જાણ-
 વાનું યંત્ર
 ચઢો-ધડિઆળમાં આં-
 કા માડેલો ગોળ ભાગ
 પગથીઉં=નાની ઓટલી

I=એક

II=બે

III=ત્રણ

IV=ચાર (૧-૫)

V=પાંચ

VI=છ (૫+૧)

VII=સાત (૫+૨)

VIII=આઠ (૫+૩)

IX=નવ (૬+૩)

X=દશ

XI=અગિઆર (૬+૫
એક)

XII=બાર (૬+૬)

કુંડાળું=ગોળચકરડું

મિનિટ=અઢી પળ; સાંઠ

સેકન્ડ

અંતરે=કેટે

કમાન=પોલાદની પટીનું

ચુંછળું

સામટા=મધા

મધરાત=વચલી રાત

ઝડપ=કેતાવળ

કુંચી=ચાવી

ઉકલતી=કેલતી

સ. ૧) ધડિઆળમાં

કેટલા કાંટા હોય છે ?

સ. ૨) બે કાંટા સ-

રખા હોય છે ? સ. ૩)

નાના તથા મોટા કાંટા

થી શું જણાય છે ?

સ. ૪) ધડિઆળ જો

તાં શીખવાને માટે પ-	સાધન	પદ્યું=ઝાપડું
હેલાં થું ઝોળખું	તોળવા=ઝોળવા	પાધરા=સીધો
જોષ્યે ? સ. ૫) અંદા-	દાંડી=ત્રાજવા બાંધે છે	તોલ=વજન
પર કેટલે સુધી આંકડા	તે લાકડી	સમ=સરખી
મોડેલા છે ? સ. ૬) ના-	ચીચવો=એક ઉભા લા-	યુક્તિ=તદબીર
નો કાંટો આડપર હોય	કડાપર બીજા આડા	ખાધ=નુકસાન; ખોટ
ત્યારે મોટો કાંટો કયા	લાકડાની વચમાં સા-	સ. ૧) આપણને માલ
આંકડાપર હોય છે ?	લ લાલી બે છેડે બે-	ઝોછો ન મળે તે માટે
પાઠ ૭૨.	સવાની રમત	ત્રાજવાની બાબતમાં શી
પડીકું=અંડલ	મધ્ય=ચલકા	તપાસ રાખવી ?
સમતોલ=સરખું વજન	સેજસાજ=જરા	
ત્રાજવું=તોળાવાનું	છેતર્યો=ફગ્યો	

બુગોળના સવાલ.

પાઠ ૩૮ મે. સવાલ) પ્રહલાદ થું ધધો કરતો હતો ? વલસાડથી પારડી કંઈ દિશામાં છે ? વલસાડથી પારડી જતાં રસ્તે કંઈ નદી આવે ? પારનેરાના કુંગરાના શિખરપર અઢીને તેમણે થું જોયું ? પારડી આવી તેઓએ થું કર્યું ?

પાઠ ૩૯મે. સવાલ) ગુજરાતમાં મોટો પર્વત કયો છે ? આપુથી બીજા નાના પહાડ કયા કયા છે ? ટેકરા, કુંગરી, કુંગર, પર્વત, તળેટી, અને બીજી એટલે થું તે સમજાવો. નવી જમીન શી રીતે બને છે ? કયા પર્વત પર બંગલા, કિલ્લા, દહેરાં વગેરે બાંધી શકાય ? મેદાન એટલે થું તે સમજાવો. લસુંદ્રા, દેવકી ઉનાઇ, તુળસીસ્થામ એ કુંડમાં બીના ખાણી શાથી હશે ? પર્વતો ને મેદાનો કેમ થયા તે સમજાવો, મેદાન અને કુંગરાનો ઉપયોગ કયો.

પાઠ ૪૦ સવાલ) વરસાદનાં પાણીનાં ટીપાં શું શું કામ કરે છે ? નદીનો ઉપયોગ કહો. નદીના મુખ આગળની અને મૂળ આગળની જગામાં શો ફેર હોય છે ? સરોવર શી રીતે બનતા હશે ? સરોવરનાં પાણી કેવાં હોય છે ? કયા સરોવરનું પાણી ખારું હોય છે ? ગુજરાતમાં મીઠા પાણીનું સરોવર કયું છે ? અને ખારા પાણીનું કયું છે ? તળાવનું પાણી કેવું હોય છે ?

પાઠ ૪૧ સવાલ) સમુદ્રનું પાણી ખારું શા માટે હોય છે ? સમુદ્ર કેટલો ઊંડો હોય છે ? નદીનું પાણી શા માટે મીઠું હોય છે ? સમુદ્રમાં મોજાં શાથી થાય છે ? સમુદ્રનું પાણી રાતું, ભૂરું, પીળું દેખાવાનું કારણ શું ? દરીઆમાં રેતી ક્યાંથી આવતી હશે ? દરીઆમાં શું શું પાકે છે ?

પાઠ ૪૨ સવાલ) હજીરો ક્યાં છે ને તે શાને માટે પ્રખ્યાત છે ? દરીઆ વિષે થોડીક વાત કહો. ભૂશિર, અખાત અને ઉપસાગર એટલે શું તે સમજાવો. ખેટ શી રીતે બનતા હશે ? દ્વીપકલ્પ એટલે શું ? કઈ ક્રિયા સમુદ્ર કિનારે હંમેશાં થયા કરે છે ? સમુદ્રધુની અને ખાડી એટલે શું તે સમજાવો.

પાઠ ૪૩ સવાલ) ગાડાં અને હળમાં રેતું લાકડું વાપરે છે ? અને તે લાકડું વાપરવાનું કારણ શું ? લુહારને ત્યાં શું જોયું ? કુંભારને ત્યાં તેઓએ શું જોયું ? ટેડવાડામાં ટેડા શું કરતા હતા ? શણનું શું બને છે ? મામડામાં વસવાયાં લોકો કયા કયા ધંધા કરે છે ?

પાઠ ૪૪ સવાલ) ગામ અને શહેરનો તફાવત સમજાવો. અમદાવાદ ક્યાં છે ? શું છે ? ને શાને માટે પ્રખ્યાત છે ?

પાઠ ૪૫ સવાલ) કુબેરદાસ ક્યાં જતા હતા ? તેમની સાથે કાણ ગયું ? મુખીએ કેને સલામ કરી ? મામલતદાર શી શી વાત

પૂછી ? કુબેરદાસે શું જવાબ આપ્યો ? દોબદાર, ઝોવરસીબર અને તિબેરરનાં કામ કહો. વેચાણ, ગીરોખત ક્યું ખાતું નોંધે છે ? કુબેરદાસ દવાખાનામાં શું કરવા ગયા હતા ? અને ત્યાં કોની સાથે વાતચીત થઈ ?

પાઠ ૪૧ સવાલ) તાલુકો, બિલ્લો અને પ્રાંતની વ્યાખ્યા બોલો, એ દરેકના ઉપરીને શું કહે છે ? જમીનની વસુલાત માફ કરાવવી અથવા મુલતવી રખાવવી એ કોણ કરી શકે ? પ્રાંતના મુખ્ય ખાતાના નામ દો. અને તે ખાતાના મુખ્ય અમલદારને શું કહે છે ? તાલુકાના લેણદેણ સંબંધી દાવા કોણ ચુકવે છે ? તાલુકામાં પોલીસ ખાતાનો મુખ્ય અમલદાર કોણ ? બિલ્લાના દવાખાનાના ઉપરી દાકતરને શું કહે છે ?

પાઠ ૪૭ સવાલ) કલેક્ટરને કુખીએ શી યાજતની અરજી આપી ? પોલીસના ઉપરી સાહેબને શું કહે છે ? બિલ્લા જડબને શું કામ હોય છે ?

પાઠવાર અઘરા શબ્દો.

(પાઠ ૧) વાર્તા, પદાર્થપાઠો, ચિત્રો, હોશિયારી, પુસ્તકો, વનસ્પતિઓનું. (પાઠ ૨) લિપિમાં, ગ્રાહ્યણી, પડિતો, અજળ, માત્રા, અનુસ્વાર, વિસર્ગ. (પાઠ ૩) ટટ્ટું, કળિયુગ, ઉતર્યો, બુદ્ધિ, હિંડાડે, ખર્ચુપાન, શ્રાવકનો, જાત્રાએ, બિચારું, અક્ષલનો. (પાઠ ૪) ધણીધણિઆણી, ઇશ્વરભાક્ત, ઇશ્વરકૃપા, ચૌદશ, સ્વભાવ, સીઓને, અભ્યાસ, ઇચ્છે, સોંપ્યો, ખસ્યો, શુદ્ધિમાં, આશ્ચર્ય. (પાઠ ૫) લગ્ન, પ્રીત, ખવાડયું, આશિષ, ખૂંચેલો. (પાઠ ૬) ઇન્સાફ, વિજયનગર, પૈસાદાર, સત્તર,

ખરીદા, મિલકત, વેર્તીશું. (પાઠ ૭) પરમેશ્વર, પૈપૈસો,
 અટકાવ્યો, વિશ્વપતિ, જગકર્તા, ભૂલ્યો. (પાઠ ૮) ઇશ્વરસ્તુતિ,
 વિશ્વસ્વામી, સ્તુતિ, પ્રાર્થના, ભક્તિ, નિવારો. (પાઠ ૯)
 સિંહ, અત્યારે, ગર્વ. (પાઠ ૧૦) પ્રમાણિક, કિંમત, વર્ગ,
 આગ્રહ, ધન્ય. (પાઠ ૧૧) બાપ્તો, તૂટી, દ્રવ્ય, ભેળ્યું,
 ભુંડું, તાક્યું. (પાઠ ૧૨) યુધિષ્ઠિર, અશ્વિન, કેધ, વર્તણુકથી,
 દુર્યોધનથી, દ્રૌપદી, ચિત્રગુપ્ત, ગધર્વ, અંતઃકરણ, ગુરસે.
 (પાઠ ૧૩) ડાહ્યો, ન્યાયાધીશ, પ્રીતિ, અર્ચા. (પાઠ ૧૪)
 ગૃહસ્થ, નિસાસો, કદાપિ. (પાઠ ૧૫) મહોલ્લામાં, મશકરી,
 આગ્રહ, સ્વાદે. (પાઠ ૧૭) રિવાજ, વર્તમાનપત્ર, ઉત્તર,
 લક્ષ્મી, પત્થર, ઝુંપડાં, ભટકતી, વિદ્યાર્થી. (પાઠ ૧૮) સ્વચ્છ,
 ચોંટાડ્યાં, ઈંદ્રિય, સ્થિતિ, દાક્તર, પ્રસંગ, અકસ્માત, ધ્યાન,
 છિદ્રો, નાહ્યા, અટક્યું. (પાઠ ૧૯) નિદ્ધાન, પ્રમાણિક, નિર્ણય.
 (પાઠ ૨૦) દિલ્હી, પ્રખ્યાત, પરાક્રમી, વિદ્યાનો, વિષયો,
 નિશ્ચય. (પાઠ ૨૧) મચ્છર, ફાટ્યો, યુક્તિથી, ગર્વથી,
 અભિમાની, નમ્ર. (પાઠ ૨૨) પત્રવહેવાર. સ્થાપન, ઓફિસ,
 ટિકિટ, પરબિડીમાં, પત્તાં, તીર્થરૂપ, ચિરંજીવી, રાજેશ્વી,
 પ્રિયભાઈ, સૌભાગ્યવતી, ગંગાસ્વરૂપ, ટુંકું, પત્તો, જિલ્લો.
 (પાઠ ૨૩) દોડાવ્યો, અદ્ધાહ, વિનંતી, આશ્ચર્ય, લિખારી,
 સ્થિતિને, ભેટયો, ઇર્ષાખોર, દેશનિકાલ. (પાઠ ૨૪) વાહવિવાહ,
 તુર્ત, પ્રાણી, ખ્યાડું, સ્વાર, ફૂર, સ્વારી, શ્રેષ્ઠ, ન્યાય, નિર્દોષી,
 બ્યાપાર, અથડાય. (પાઠ ૨૫) ઘડકો, ફોડાવ્યો, પુદયો,

દોષ, સદ્ગુણી. (પાઠ ૨૬) પ્રદર્શન, ગૂંથેલી, તલ્લીન, વિષય,
 સંખ્યામાં, નૌતમલાલ, વિલાયતમાં. (પાઠ ૨૭) કિલ્લો,
 અગત્ય, પુષ્કળ, વિના, સંબંધ. (પાઠ ૨૮) પિત્તળના, ચળકાટ,
 ખ્યાલા, કઠિઆરા. વળેલો, તરસ્યા, વિસામો, ધર્મદાનાં,
 ચોકખું. (પાઠ ૨૯) શેખચંદી, તર્કપ્રસાદ, ગુરુની, વળચે,
 તર્ક, વિદ્યાનો, ઉપાડયો, ધુણાવ્યું, ભાંગ્યો, ઉદ્યમે, ચેતવ્યો.
 (પાઠ ૩૦) મુકાવ્યો, દોડયો, ગોથુ, ઉડાડ, પ્રયાસ. (પાઠ ૩૧)
 મળસ્કે, તરુવર, વનસ્પતિ, જળધાટે, પોઢે, સંતોષ, વિપત્તિઓ,
 ચિંતવ્યા. (પાઠ ૩૨) પ્રકારની, ઇચ્છતા, હહેલી, હુકકો.
 (પાઠ ૩૩) પિરાય, ગંદું, મંદવાડ, જંતુઓ, ખુણેખોચરે,
 પાથરણું, શ્વાસ, બિછાનાં, ઢોળાય, ઝાડીઝુડી, દુર્ગંધ.
 (પાઠ ૩૪) કેકેયી, શત્રુક્ષ, અયોધ્યામાં, કૌશલ્યા, સુમિત્રા,
 લક્ષ્મણ, પ્રાણથી, વૃદ્ધ, સ્વભાવવાળી, પ્રીતિ, ઉથાપશે, ચૌદ,
 ધિક્કાર. (પાઠ ૩૫) ઢાલ, ટોળું, ઝગકારા, સ્થિર, અમત્કારવાળાં.
 (પાઠ ૩૬) ગ્રામ, શ્યામ, મહિમાય, ઝૂંટે, કેકિલા, સુગંધ,
 ચિત્ત, આગ્ર, પ્રયુક્ત. (પાઠ ૩૭) વસાવ્યું, હહાપણ.
 (પાઠ ૩૮) પ્રહલાદ, કસ્થો, પુરુષોનાં, પુતળાં, ઓળંગી,
 ખડેર, ટોચ, દહેરૂં, મુરકેલ, દિવાલો, વાયવ્ય, ઔરંગા,
 પ્રવાહ, ઉતર્યો, પાટીઉં, આકૃતિ, ગોઠવ્યા. (પાઠ ૩૯) દેવસ્થાન,
 પર્વત, કાકિઆવાડમાં, શેત્રુંજો, તળેટી, તૂટીને, ઢુકડાની,
 શિખર, પાલિતાણા, દેવકીઉનાઈ, લસુંદ્રા, પીગળેલો, ઠંડું,
 બિંબય, તૂટી. (પાઠ ૪૦) જન્મ, બન્યું, ગમ્મત, પૃથ્વી,

શક્તિ, નિચાણુ, સમુદ્ર, પશ્ચિમે. સરિતા, નિર્મળ, ચિત્રવિચિત્ર,
કિનારે, પિછાણીએ. (પાઠ ૪૧) શાહમોહંમદ, ભુરૂં, તાણી,
કોડીઓ, વીણવા. (પાઠ ૪૨) ભૂશિર, ભૂગોળવિદ્યા, ટંડેલ,
નિશાન, અથડાય, પુષ્કળ, ક્રિયા, દ્વીપકલ્પ, હંમેશાં,
સામુદ્રધુની. (પાઠ ૪૩) ઇચ્છું છું, ત્રણેક, ભઠ્ઠીમાંથી,
સળગાવેલાં, પૈંડાની, રેડયું, સન્મજડ, ચોંટી, લોંઘા, ઢંડવાડામાં,
ગોઢડાનાં, ખોળીઆં, અંપે. (પાઠ ૪૪) છુટ્ટી, ગિલ્લીઢંડા,
કિલ્લો, ઓફિસ, છંટાય છે, રાત્રે, વરાળચંત્રથી, મીણબત્તો.
(પાઠ ૪૫) દુસ્ત, ખૂટતા, સખ્તી, લપેટી, (તમોરર, કોથળી,
દાકતર (પાઠ ૪૫) કલેક્ટર, ઇન્સ્પેક્ટર, મુન્સિફ, ચોર્યાશી,
કમિશનર, અધિકારી, અગત્યનાં, ઓછોવતો, ડેપુટી,
બોર્ડ, સંમતિ, સિદ્ધિસજ્જન. (પાઠ ૪૭) શાંતિલાલ, પરીક્ષા,
કાંકો, હથિયાર, કન્યાશાળા, નિરાશ, નીમ્યા. (પાઠ ૪૮)
શીખવ્યું, ફૂટતાં, થીજીને, સૂર્યનાં, કિરણો, પૃથ્વી, અકળ,
પહોંચ્યાં. (પાઠ ૪૯) ફૂંકીએ, ગતિમાં, ઢાંકું છું, કાલવી.
(પાઠ ૫૦) અંગ્રેજી, ગોવિંદ, મિકાઇ, મોળી, બોળું છું,
એસ્વાઢ, સ્વચ્છ, બાઝી, મુશ્કેલ. (પાઠ ૫૧) વસ્ત્રમય, ખ્યાલું,
હલાવ્યું, હેઠળ, સળગાવ્યો, લિલાશ, પદાર્થ, ચૂંટી, આળ,
ધયું. (પાઠ ૫૨) ગોઠવ્યાં, અફાળી, વાંકીચુંકી, ગુરુજી,
ખડકમાંથી, ઝુંમર. (પાઠ ૫૩) સ્કૂ, મિત્ર, ટીપ્પું, અલ્યા,
વળ્યો, ચપટો, તાળાં, કઠેરાં, દિવાલની, ખીંટીઓ, ઘડિઆળ,
અપ્પુ, તક્કર, સિવાય. (પાઠ ૫૪) ઈંદ્રિયો, ઉત્પન્ન, પાંદડાં,

ફૂલ, ચોંટીને, ટટાર. અગત્યનું. છિદ્રો. ચૂસે. શોષી. ખ્યાલ.
 મોઢાં. (પાઠ ૫૫) દોહતા. પિળાશ. ઢોંગલીઓ. ચોંટાડવાને.
 હિંદુ. નિતારી. ડહોળી. (પાઠ ૫૬) પુષ્ટિકારક. ડુંડી. ઉંખીમાં.
 ડુમસો. અડઢ. થુલું. ગૂંચીને, પલાળીને. ફેણા. (પાઠ ૫૭)
 દોહ્યા. ઝાંકડું. શોષી. ચિરાંએલાં, અગથીઆનાં. કૃષ્ણલાલ.
 (પાઠ ૫૮) અવસ્થા. ભટક્યા. સૂંઢ. ખૂબસુરત. વૈતરી.
 ઈડાં. કીડિઆરામાંથી, નિરાંત. (પાઠ ૫૯) લાથું. ઉતર્યો,
 થેભ્યો. પ્રાણી, ખાઉધરાં, કેહેલું. (પાઠ ૬૦) ગુચ્છાવાળી.
 કુંપળો, રાક્ષી, સુંવાળી. ઓચીંતી. કલ્લામાં. (પાઠ ૬૧)
 ગખઠી. અક્ષલવાળું. (પાઠ ૬૨) શિઆળ શ્રીધર. (પાઠ ૬૩)
 તાણ્યું, તળીઆં. (પાઠ ૬૪) અગ્નિ. ગર્જના. ધૂજતાં. ચોંટયું.
 ઠેલણગાડી. ભુખ્યો. વસ્તી. પાંજરું. (પાઠ ૬૫) ગણ્યાં.
 હાડપિંજર. ટાંચું. બિહામણું. કૌવત. પુકકો. માંસપેશી.
 રેશાની. સંકડાય. (પાઠ ૬૬) સૂક્ષ્મદર્શક. દાઝીએ. રૂઝાતો.
 લઈ. લોકે. હેઠલું, અસંખ્ય. ઋતુમાં. (પાઠ ૬૭) ઠરાયું.
 ડુક્કર. (પાઠ ૬૮) વાસ્કુટ, અખ્લા. બેઠવેઠ. (પાઠ ૬૯)
 છોલાણું. પાણિઆરું. તુળસીક્યારો. છીંડી. ચીતરાવ્યાં.
 સરડાવ્યું, અભ્યાસ, ઝરૂખામાં (પાઠ ૭૦) ઘડિઆળ. મિનિટ.
 ચક્કર. ઠલવાઈ. (પાઠ ૭૧) અફૂલીસ, અથડાય. અંગ્રેજીમાં.
 (પાઠ ૭૨) ત્રાજવું, કાટલું. તોળ્યું. ખાંધ્યું. જોખ્યું. યુક્તિઓ,
 આછુંવ-તું, મૂક્યું.

કડાંની ફિલ.

કડાં ભોહાનાં સળીઆનાં ખનાવેલાં હોય છે, અને તેનો વ્યાસ એક બિંદુ જેટલો હોય છે; અને તેની ઝડાકનો પરીધ એ ઇંચનો હોય છે; તે રાતા, પીળા, વાદળી વગેરે તરેહ તરેહના પાકા રંગથી રંગેલા હોય છે. સૂચના—૧) કડાંની દરેક રમત અગિયાર સુધી કરાવી બારે કડાં હાથ સાથે લટકતાં રખાવવાં. ૨) છેલ્લી રમતે બારે કડાં જમીન પર સુકાવી દેવડાવવાં સુકતાં અવાજ ન થાય તે બાબત સૂચના આપવી. ૩) કડાં સુકીમાં જોરથી દાખીને પકડવાં. અંચુડો ટેકણુમાં કડાં ઉપર રાખવો જેથી કડાં હાલશે નહિ અને પકડવાં સુગમ પડશે. રમત ૧—તૈયાર (કડાં લેવાં તપર થવું) આલો—એ કડાં એ હાથમાં લઈ હાથ નીચા લટકતા રાખવા. ૧) એક હાથ ઉંચા. ૨) એક હાથ નીચા લટકતા. રમત ૨—૧) એક હાથ સીધા લાંબા ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ સામ સામી) ૨) એક હાથ પીઠ મમ પાછળ ખેંચી કડાં છાતી આગળ રાખવા. રમત ૩—એક કડાં એકઠા કરી વચ્ચેથી એક હાથે સામ સામ પકડવા. ૧) છુટણુમાંથી પગ વાળી પગના આંગળાપર વજન રાખી એસવું એડી ઉંચી રાખવી (હાથ એ પગ વચ્ચે સીધા રાખવા) ૨) ઉભા થવું ને કડાં માથા ઉપર ધરી રાખવાં. (ઉભા થતી વખતે એડી જમીનપર ઠોકવી જોઈએ.) રમત ૪—કડાં છુટા કરી એકેક હાથમાં પકડવાં ૧) જમણો હાથ જમણી તરફ ખભાની સીધી લીટીમાં લંબાવવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો) ૨) એકથી ઉલટું રમત ૫—૧) જમણો હાથ સામો લાંબો કરવો. (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો.) ૨,) એકથી ઉલટું. રમત ૬—૧) જમણો હાથ ઉંચો (ડાબો હાથ લટકતોજ રહેવા દેવો. ૨) એકથી ઉલટું. રમત ૭—૧) એક હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે)

૧) ૨) બેઉ કડાં પગના આંગળા આમળ (પગ છુટણુમાંથી સીધા રાખવો) રમત ૮—બેઉ હાથ ઉંચા (મુઠ્ઠીઓ સામસામે ૧) જમણો હાથ મોં સામેથી ઉપલી તરફથી લઈ ફેરવીને ઉંચો રાખવો, (ડાબો હાથ લટકતોજ રાખવો) ૨) એકથી ઉણકું. રમત ૯—૧) બેઉ હાથ સામા લાંબા (મુઠ્ઠીઓ સામસામા) ૨) બેઉ હાથ પાછળ લાંબા. રમત ૧૦—૧) બેઉ હાથ ખભાની સીધી લીટીમાં (મુઠ્ઠીઓ આકાશ તરફ) ૨) બેઉ હાથના અંગુઠા ખભાને અડકાવવા.

આન્યાની ધાત.		
૪ ~ ૩. ૦।	૬૮ ~ ૩. ૪।	૭૦ ~ ૩. ૪।
૮ ~ ૩. ૦।	૭૨ ~ ૩. ૪।	૮૦ ~ ૩. ૫)
૧૨ ~ ૩. ૦।	૭૬ ~ ૩. ૪।	૯૦ ~ ૩. ૫।
૧૬ ~ ૩. ૧)	૮૦ ~ ૩. ૫)	૧૦૦ ~ ૩. ૬।
૨૦ ~ ૩. ૧।	૮૪ ~ ૩. ૫।	૧૦૦૦ ~ ૩. ૬૨।
૨૪ ~ ૩. ૧।	૮૮ ~ ૩. ૫।	૧૬ ~ ૩. ૧)
૨૮ ~ ૩. ૧।	૯૨ ~ ૩. ૫।	૩૨ ~ ૩. ૨)
૩૨ ~ ૩. ૨)	૯૬ ~ ૩. ૬)	૪૮ ~ ૩. ૩)
૩૬ ~ ૩. ૨।	૧૦૦ ~ ૩. ૬।	૬૪ ~ ૩. ૪)
૪૦ ~ ૩. ૨।	૪૦૦ ~ ૩. ૨૫	૮૦ ~ ૩. ૫)
૪૪ ~ ૩. ૨।	૮૦૦ ~ ૩. ૫૦)	૯૬ ~ ૩. ૬)
૪૮ ~ ૩. ૩)	૧૦ ~ ૩. ૦।	૧૧૨ ~ ૩. ૭)
૫૨ ~ ૩. ૩।	૨૦ ~ ૩. ૧।	૧૨૮ ~ ૩. ૮)
૫૬ ~ ૩. ૩।	૩૦ ~ ૩. ૧।	૧૪૪ ~ ૩. ૯)
૬૦ ~ ૩. ૩।	૪૦ ~ ૩. ૨।	૧૬૦ ~ ૩. ૧૦)
૬૪ ~ ૩. ૪)	૫૦ ~ ૩. ૩)	૧૭૬ ~ ૩. ૧૧)
	૬૦ ~ ૩. ૩।	૧૯૨ ~ ૩. ૧૨)

૨૦૮ ~ ૩. ૧૩)	૨૫૬ ~ ૩. ૧૬)	૩૦૪ ~ ૩. ૧૯)
૨૨૪ ~ ૩. ૧૪)	૨૭૨ ~ ૩. ૧૭)	૩૨૦ ~ ૩. ૨૦)
૨૪૦ ~ ૩. ૧૫)	૨૮૮ ~ ૩. ૧૮)	

૩મી આલારની ધાતુ.		૩. બાર શેર		અધો
	શેર અધોળ			
૧। ૩. બાર. ૦)૦।	૦।	૨૧।	„ ૦।૦।	૮।।
૨। „ ૦)~	૧	૨૨।	„ ૦।~	૯'
૩। „ ૦)~।	૧।	૨૩।।	„ ૦।~।	૫।।
૫ „ ૦)~	૨	૨૪	„ ૦।~	૧'
૬। „ ૦)~।	૨।	૨૬।	„ ૦।~।	૧૮
૭। „ ૦)~	૩	૨૭।	„ ૦।~	૧૧
૮। „ ૦)~।	૩।	૨૮।।	„ ૦।~।	૧૧।।
૧૦ „ ૦)~	૪	૩૦	„ ૦।	૧૨
૧૧ „ ૦। શેર અથવા ૪	૪	૩૧।	„ ૦।।૦।	૧૨।।
૧૨ „ ૦।૦।	૪।	૩૨।	„ ૦।।~	૧૩
૧૩ „ ૦।~	૫	૩૩।।	„ ૦।।~।	૧૩।।
૧૪ „ ૦।~।	૫।	૩૪	„ ૦।।~	૧૪
૧૫ „ ૦।~	૬	૩૬।	„ ૦।।~।	૧૪।
૧૬ „ ૦।~।	૬।	૩૭।	„ ૦।।~	૧૫
૧૭ „ ૦।~	૭	૩૮।।	„ ૦।।~।	૧૫।।
૧૮ „ ૦।~।	૭।	૪૦	„ ૧	૧૬
૨૦ „ ૦।	૮			

(સમાપ્ત)

